

Tudorina Mihai

EGALITATEA DE GEN ÎN EDUCAȚIE

Raport de monitorizare a politicilor publice privind
egalitatea de gen și violența de gen în sistemul
de învățământ din România (2021-2023)

Proiect derulat de:

Tudorina Mihai

Egalitatea de gen în educație

Raport de monitorizare a politicilor publice
privind egalitatea de gen și violența de gen
în sistemul de învățământ din România (2021-2023)

Proiect derulat de:

Editura:

Titlu: Egalitatea de gen în educație. Raport de monitorizare a politicilor publice privind egalitatea de gen și violența de gen din sistemul de învățământ din România (2021-2023)

Autoare: Tudorina Mihai

Contribuții: Irina Ilisei și Ionela Băluță

Editare: Antonia Pîslariu

Imagine copertă: Raja van ik. Imagine de la marșul „Împreună pentru siguranța femeilor”, București, 2019

Data publicării: Noiembrie 2023

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MIHAI, TUDORINA

Egalitate de gen în educație / Tudorina Mihai. – București :

Editura Sonia, 2023

ISBN 978-606-95521-5-5

342

37

Material realizat cu sprijinul financiar Active Citizens Fund România, program finanțat de Islanda, Liechtenstein și Norvegia prin Granturile SEE 2014-2021. Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Granturilor SEE și Norvegiene 2014-2021; pentru mai multe informații accesați www.eeagrants.org .

Material publicat în cadrul proiectului „Viitorul este egal”, proiect derulat de Asociația ART Fusion, în parteneriat cu Asociația Front.

Website-ul proiectului: <https://artfusion.ro/portfolio/viitorul-este-egal/>

Lucrăm împreună pentru o Europă incluzivă.

Cuprins

1. Introducere	5
2. Precizări metodologice	7
3. Politicile publice privind promovarea egalității de gen în sistemul de învățământ din România. Prezentare generală	9
4. Prevenirea și managementul violenței de gen în sistemul de învățământ	15
4.1. Managementul bullyingului	19
4.2. Violența de gen profesor-elev/ă	22
4.3. Hărțuirea sexuală în universități	24
5. Integrarea egalității de gen în curriculumul școlar și în activitățile extracurriculare	27
6. Predarea educației sexuale în școli	22
7. Accesul gravidelor și mamelor minore la educație	41
8. Integrarea fetelor române în educație. Rolul mediatorilor școlari	47
9. Educația parentală	51
10. Concluzii și recomandări	57
Bibliografie	61

Abrevieri:

ANES	Agenția Națională pentru Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați
ANPDCA	Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopții
ANR	Agenția Națională pentru Romi
CNPEE	Centrul Național de Politici în Educație și Evaluare
Convenția de la Istanbul	Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie
CSM	Consiliul Suprem al Magistraturii
DGASPC	Direcția Județeană de Asistență Socială și Protecția Copilului
Eurostat	Oficiul pentru Statistică al Uniunii Europene
GREVIO	Grupul de Experți privind Acțiunea împotriva Violenței împotriva Femeilor și Violenței Domestice din cadrul Consiliului Europei
INS	Institutul Național de Statistică
IȘE	Institutul de Științe ale Educației
PNRR	Programul Național de Redresare și Reziliență
Strategia Națională	Strategia națională privind promovarea egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței domestice pentru perioada 2022—2027, adoptată de Guvernul României prin HG 1.547/2022.
Strategia SINERGIE	Strategia națională pentru prevenirea și combaterea violenței sexuale „SINERGIE” 2021-2030 și Planul de acțiuni aferent

1. Introducere

Una dintre cele mai des invocate modalități de a depăși stereotipurile, prejudecățile și discriminările de gen din societate este prin intermediul educației formale în unitățile de învățământ, inclusiv cele de formare continuă de-a lungul vieții. Școala poate juca un rol fundamental în promovarea unor schimbări pozitive în modul în care mentalitățile anacronice și patriarhale despre femei și bărbați, feminitate și masculinitate, relații de gen și (in)egalitate de gen condiționează traiectorii de viață. Educația este în același timp și un domeniu complex, ce necesită resurse consistente, de ordin material și uman, pentru a se reorienta spre o direcție nouă și spre progres. În România, învățământul public rămâne însă un domeniu slab finanțat, în ciuda Programului prezidențial „România educată” lansat în 2016¹ ce promite ample reforme în educație pentru creșterea nivelului general de educație și a programelor de guvernare care menționează Educația ca prioritate. În anul 2023, de la Bugetul de Stat s-a alocat 2,1% din PIB pentru Educație (32.5 miliarde de lei)², departe de procentul de 6% din PIB prevăzut în Legea Educației și de media europeană de 4,7%. Greva profesorilor și a personalului auxiliar din învățământul preuniversitar din mai-iunie 2023 a pus în evidență subfinanțarea cronică a sistemului public de învățământ, aflat în prezent la limita supraviețuirii. În același timp, sistemul privat de învățământ câștigă din ce în ce mai mult teren, măbind inegalitățile sociale dintre copiii ai căror părinți au bani și cei nevoiași și, totodată, măbind inegalitățile sociale dintre rural și urban.

Contextul dificil din punct de vedere material al sistemului public de educație, la care se adaugă opoziția unor grupuri conservatoare și al cultelor, inclusiv din partea Bisericii Ortodoxe Române, explică de ce nu s-au făcut mai mulți pași în promovarea egalității de gen în educație, fie că ne referim la revizuirile ale curriculumului școlar, la politici de prevenire a violenței de gen și de management al situațiilor de violență de gen, la accesul tinerilor la educație sexuală sau la promovarea diversității. La fel de puține progrese s-au înregistrat, din aceleași considerente, și în politicile publice ce tratează rasismul, ura etnică, homofobia ș.a.

În prezent, în ciuda problemelor de sub-finanțare cronică, sistemul public de învățământ trece prin reforme importante aduse de noile legi ale educației adoptate în 2023: Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023 și Legea învățământului universitar nr. 199/2023. În privința sistemului de învățământ preuniversitar, legea nouă va impune reforme importante în perioada următoare cu implicații și din perspectiva egalității de gen și a violenței de gen: adoptarea unui Plan național de combatere a violenței școlare; introducerea ca teme obligatorii în programele școlare a Educației pentru Sănătate (posibil incluzând și Educația Sexuală) și a Egalității de Șanse; măsuri pentru integrarea în educație a elevilor gravide și a elevilor părinți și, nu în ultimul rând, adoptarea unei Strategii Naționale pentru Educație Parentală. Despre aceste prevederi și despre alte politici educaționale vom discuta pe larg în prezentul raport de monitorizare.

Legile Educației și politicile publice ale Ministerului Educației sunt completate, în ceea ce privește includerea perspectivei de gen în educație, cu prevederile mai consistente din Legea

1. Programul România Educată <http://www.romaniaeducata.eu/>

2. „De ce Ministerul Educației primește cel mai mic procent din PIB din ultimii 10 ani” în Europa Liberă <https://romania.europalibera.org/a/bugetul-educatiei-2023/32165896.html> , accesat august 2023

202/2002 privind promovarea egalității de șanse între femei și bărbați, Legea 217/2003 privind prevenirea și combaterea violenței domestice, Strategia Națională privind promovarea egalității de șanse și tratament între femei și bărbați 2022-2027 și Strategia Națională pentru prevenirea și combaterea violenței sexuale „SINERGIE” 2021-2030.

Monitorizarea politicilor publice în domeniul egalității de gen și al violenței de gen are relevanță pentru a avea o imaginea de ansamblu asupra pașilor întreprinși în domeniu de entitățile publice, raportat la prevederile legale și strategice, pentru o mai bună identificare a aspectelor ce pot fi îmbunătățite pe termen scurt și mediu. În același timp, permite și o mai bună înțelegere a domeniului și, în consecință, o mai bună definire a acțiunilor ce pot fi întreprinse, atât de partea guvernamentală, cât și de societatea civilă.

Proiect derulat de:

2. Precizări metodologice

Prezentul raport de monitorizare a fost elaborat în cadrul proiectului „Viitorul este egal”, implementat de Asociația Art Fusion în parteneriat cu Asociația Front, prin programul Active Citizens Fund România, finanțat de Islanda, Liechtenstein și Norvegia prin Granturile SEE 2014-2021. Scopul proiectului a fost de a promova egalitatea de gen și drepturile omului la nivelul tinerilor/tinerelor (cu vârste cuprinse între 14-18 ani) din București, prin metode de educație non-formală, campanii de conștientizare, campanii stradale și de advocacy.

Perioada de monitorizare a politicilor publice este: aprilie 2021 – august 2023.

Raportul de monitorizare valorifică informațiile din următoarele proiecte derulate prin programul Active Citizens Fund România în perioada 2021 - 2023, pe tematica egalității de gen și/sau a violenței de gen, în care autoarea a fost direct implicată în calitate de expertă: „Viitorul este egal”, implementat de Asociația Art Fusion și Asociația Front; „Împreună pentru siguranța femeilor! – proiect de intervenție multidimensională împotriva violenței de gen”, implementat de Centrul Filia și alți 4 parteneri; „EGALIS: Egalitate de gen prin schimbare socială și educație”, implementat de Centrul Parteneriat pentru Egalitate și alți 5 parteneri, și „Dajphen – rețele de solidaritate pentru femeile rome”, implementat de E-Romnja – Asociația pentru Drepturile Femeilor Rome și Sastipen – Centrul Romilor pentru Politici de Sănătate. Pentru selectarea principalelor teme din domeniul educației care au avut implicații din perspectiva egalității de gen a fost utilizată baza de date a rapoartelor săptămânale de monitorizare a presei realizată de autoare, în perioada aprilie 2021-mai 2023, în cadrul proiectului „EGALIS: Egalitate de gen prin schimbare socială și educație”, anterior menționat.

Am realizat o analiză a principalelor politici publice la intersecția dintre egalitate de gen și educație, pornind de la cadrul legal internațional și național, la strategii europene, naționale și până la proceduri, rapoarte și alte documente publice relevante emise de Comisia Europeană, raportori ONU, Consiliul Europei (inclusiv GREVIO), Ministerul Educației, ANES, ANR, parlamentari, Administrația Prezidențială, Curtea Constituțională, Avocatul Poporului etc. Totodată, am făcut solicitări de informații publice de la diverse instituții publice, în baza Legii 544/2001 privind liberul acces la informații de interes public, și am primit răspunsurile aferente, ale căror numere de înregistrare le-am menționat în cuprinsul raportului.

Prezentul raport se referă în principal la politicile publice destinate învățământului preuniversitar și doar sporadic la politicile din învățământul universitar, acestea din urmă fiind ghidate de principiul autonomiei universitare și putând fi tratate în rapoarte de monitorizare separate.

Limitele monitorizării politicilor publice

Tematicile incluse în prezentul raport de monitorizare au fost selectate în măsura în care s-au aflat în atenția factorilor decizionali, așa cum a reieșit din monitorizarea presei din perioada aprilie 2021 – august 2023, pe care autoarea a realizat-o săptămânal în cadrul proiectului „EGALIS: Egalitate de gen prin schimbare socială și educație” și din analiza principalelor legi, strategii, programe și proiecte publice. Egalitatea de gen în educație poate cuprinde însă o multitudine de alte tematici, unele la fel de importante ca cele incluse în raport, care nu

Proiect derulat de:

au fost supuse monitorizării din cauza lipsei datelor sau pentru că nu se înscriau în aria de expertiză a autoarei, cum ar fi, de exemplu, tema participării echilibrate din punct de vedere al genului în domeniile STEM (știință, tehnologie, inginerie și matematică), accesul la educație al refugiaților și migranților aflați în România, din perspectiva egalității de gen, sau tema sclaviei și a traficului de persoane. Alte tematici importante pentru o discuție mai generală despre politicile educaționale pentru egalitate de gen din România n-au fost cuprinse în raport deoarece s-au petrecut înainte de în perioada supusă monitorizării, cum este cazul legii de interdicere a referirilor la gen în școli din anul 2020 (după modelul din Ungaria), declarată neconstituțională în același an. Alte exemple de tematici ce ar fi putut fi incluse în monitorizare și care sperăm să fie abordate în alte rapoarte, se referă la controversele privind definiția „diversității” în educație din Legile Educației (2023) sau la proiectele de educație non-formală realizată în școli de organizații neguvernamentale (atelieri în școli, activități extracurriculare etc. derulate de cadre didactice în parteneriat cu organizații neguvernamentale).

3. Politicile publice privind promovarea egalității de gen în sistemul de învățământ din România. Prezentare generală

România are, începând din decembrie 2022, o nouă *Strategie națională privind promovarea egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței domestice pentru perioada 2022—2027*¹ (denumită în cele ce urmează „Strategia Națională” sau „Strategia”), aprobată de Guvern după un blocaj instituțional care a durat mai bine de un an și jumătate de la punerea documentului în consultare publică². Textul Strategiei a fost elaborat în cadrul proiectului „Incluziune și Egalitate de Șanse post 2020 – Cadru strategic național de politică pentru incluziunea socială și egalitatea de șanse post 2020”, implementat de Ministerul Muncii în parteneriat cu ANES și Școala Națională de Studii Politice și Administrative (SNSPA) și finanțat din fonduri UE³.

În Strategia Națională se arată că „**sistemul educațional ar trebui să reprezinte unul din promotorii asigurării egalității de șanse între femei și bărbați** prin mecanisme instituționale care să vizeze atât programa școlară sau activitățile extra curriculare axate pe această problematică sau prin personal didactic instruit în abordarea unei perspective care să integreze egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați”.

Menționăm că în varianta de lucru a Strategiei, terminologia utilizată în text era „egalitate de gen”, ulterior modificată în „egalitate de șanse între femei și bărbați”, posibil din teama de critici, termenul „gen” fiind puternic contestat de unele grupuri conservatoare.

În domeniul educației, Strategia Națională fixează două obiective: 1) Combaterea stereotipurilor de gen din învățământ prin revizuirea curriculumului școlar, prin activități în săptămâna „Școala Altfel”, prin desemnarea unor experți în egalitate de șanse la nivelul inspectoratelor și școlilor și formarea lor corespunzătoare, precum și prin campanii naționale adresate publicului larg și studenților și 2) participarea echilibrată din punct de vedere al genului în domeniile STEM (știință, tehnologie, inginerie și matematică), dat fiind că fetele sunt în continuare descurajate prin diverse norme sociale să se orienteze către domeniile tehnice.

Pentru atingerea obiectivelor mai sus menționate, Strategia Națională stabilește că în perioada 2022-2027 se va crea un **Grup de lucru interministerial**, coordonat de Ministerul Educației, ANES și Centrul Național pentru Politici și Evaluare în Educație (fostul IȘE fuzionat cu Centrul Național de Evaluare⁴), care va avea ca scop **integrarea noțiunilor de egalitate șanse și de tratament între femei și bărbați în programele școlare**, iar ulterior Ministrul Educației va da un Ordin pentru includerea în programele școlare a unor noțiuni despre egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați. Acest Grup de lucru interministerial nu a fost creat până la data redactării prezentului raport. Strategia Națională mai stabilește că ANES va elabora o metodologie a programului de orientare și consiliere privind încurajarea

1. <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2023/01/Monitorul-Oficial-Partea-I-nr.-1239Bis.pdf>

2. Coaliția pentru Egalitate de Gen, iulie 2022, <https://ongen.ro/2022/07/22/cum-blocheaza-ministerul-investitiilor-si-proiectelor-europene-avizarea-strategiei-nationale-privind-egalitatea-de-sanse-intre-femei-si-barbati/>

3. <https://anes.gov.ro/incluziunea-si-egalitatea-de-sanse-post-2020/>

4. La momentul redactării prezentului raport există un proiect de reînființare a IȘE <https://www.edupedu.ro/se-infiinteaza-institutul-de-stiinte-ale-educatiei-care-va-monitoriza-si-evalua-programele-pilot-si-nationale-si-va-deveni-centru-pentru-evaluari-ale-elevilor-si-profesorilor-realizate-in-colaborare/>

participării echilibrate femei/bărbați în domeniile STEM, avizată de Ministerul Educației. Planul de acțiune cuprins în Strategie are indicatori vagi, nu are buget propriu, iar instituțiile responsabile sunt în mare parte aceleași pentru toate domeniile, ceea ce indică un deficit major pe partea de implementare.

Din Strategia Națională lipsesc referirile exprese la politicile de prevenire și de management al situațiilor de violență de gen în sistemul de învățământ. Pe partea de prevenire a violenței de gen, obiectivul de combatere a stereotipurilor și discriminărilor de gen prin revizuirea programei școlare poate include, deși nespecificat, și obiectivul de a preveni violența de gen. Ceea ce nu este în nici un fel abordat în Strategie este managementul situațiilor de violență de gen în sistemul de învățământ, inclusiv cele de abuz sexual și hărțuire sexuală (inclusiv cazuri de cyberbullying), probleme care au fost pe agenda publică în perioada de monitorizare cuprinsă în prezentul raport (pe larg în cap. 4 din prezentul raport).

Ministerul Educației are, în conformitate cu legislația și strategiile naționale în domeniu, un rol central în promovarea egalității de șanse și de gen în educație. Legea 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați prevede, la art. 15.2, că Ministerul Educației are atribuția de a promova „recomandări privind realizarea cursurilor universitare, instrumente de evaluare a manualelor școlare, programe școlare, ghiduri pentru aplicarea programelor școlare care să excludă aspectele de discriminare între sexe, precum și modelele și stereotipurile comportamentale negative în ceea ce privește rolul femeilor și al bărbaților în viața publică și familială”.

Legea 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice stabilește la articolul 10 o serie de obligații pentru Ministerul Educației:

(1) *Ministerul Educației și Cercetării are obligația de a efectua demersurile necesare pentru a introduce la nivelul curriculumului implementat la clasă activități de învățare referitoare la: egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, respectul reciproc, rezolvarea nonviolentă a conflictelor în relațiile interpersonale, violență de gen și dreptul la integritate personală, precum și combaterea stereotipurilor discriminatorii ce au la bază rolurile de gen, adaptate vârstei și înțelegerii elevilor. Judecătorii, procurorii, reprezentanți ai poliției, organizațiile neguvernamentale, precum și instituțiile publice ce desfășoară activitate în domeniu pot desfășura activități extracurriculare în învățământul preuniversitar, pe teme legate de violența domestică.*

(2) *Ministerul Educației și Cercetării stabilește procedura aplicabilă de către inspectoratele școlare județene în vederea transferării urgente, cu caracter temporar, a copiilor victime sau martori ai violenței domestice la unitatea școlară recomandată de către instituțiile care oferă servicii sociale pentru prevenirea și combaterea violenței domestice.*

(3) *Ministerul Educației și Cercetării realizează, cu sprijinul celorlalte ministere implicate și în colaborare cu organizațiile neguvernamentale cu activitate în domeniu, programe educative pentru cadre didactice, părinți și copii, în vederea prevenirii violenței domestice, a hărțuirii și a violenței sexuale, inclusiv parteneriate școală-comunitate-familie.⁵*

Am solicitat Ministerului Educației și Centrului Național pentru Politici și Evaluare în Educație, în baza accesului la informații de interes public, să ne rezume acțiunile derulate între ianuarie 2021 – august 2023 în domeniul promovării egalității de gen în educație. Răspunsurile primite au fost extrem de succinte, revelând slaba dezvoltare a politicilor

5. Legea 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/44014>

educaționale destinate promovării egalității de gen, în pofida prevederilor legale mai sus amintite și a angajamentelor din Strategia Națională privind egalitatea de șanse între femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței domestice. În răspunsul transmis (nr. de înreg. 29.999/16.08.2023) Ministerul Educației a precizat că pentru a promova egalitatea de gen a semnat, în anul 2020, un protocol de colaborare cu ANES și a transmis, în anul 2022, o informare către inspectoratele școlare referitoare la campania ANES dedicată Săptămânii Egalității de Șanse. Totodată, Ministerul ne-a indicat o serie de elemente de educație sexuală cuprinse în disciplina opțională „Educație pentru Sănătate”.

Prin adresa nr 2821/25.08.2023⁶, Centrul Național pentru Politici și Evaluare în Educație ne-a răspuns că nu are desemnată o persoană cu atribuții de promovare a egalității de șanse și de gen în educație, deși instituția are obligația, conform Strategiei Naționale, să facă parte din grupul interministerial privind integrarea noțiunilor de egalitatea șanse și de gen în programele școlare.

În ceea ce privește prevenirea violenței bazate pe gen, Ministerul Educației a transmis în 2022 cercetătorilor din proiectul Asociației SECS „Împreună învingem violența bazată pe gen”⁷ că Institutul de Științe ale Educației lucrează în prezent la modificarea curriculumului școlar pentru a identifica la ce discipline pot fi incluse noțiuni referitoare la violența bazată pe gen.

În cuprinsul altei adrese⁸, Ministerul Educației a precizat că **la nivelul fiecărei școli** a fost desemnat, în anul 2021, câte **un responsabil** cu atribuții în domeniul egalității de șanse și de tratament. Responsabilii din școli au ca atribuții să organizeze „activități specifice”, fără a se preciza în ce constau ele, la ce discipline școlare se organizează sau dacă sunt prinse în curriculum ori sunt extra-curriculare. Ministerul nu a precizat dacă responsabilii au formare specifică și nici ce resurse au la dispoziție pentru a promova egalitatea de gen în școli (ghiduri, broșuri etc.). Se poate menționa că există și o lipsă de formare a cadrelor didactice în domeniu pentru a putea să își asume responsabilități în domeniu. Modulul pedagogic de formare profesională a cadrelor didactice nu include noțiuni pe tema egalității de gen și oferta de cursuri formare continuă a cadrelor didactice nu include decât în mod excepțional aspecte pe tema egalității de gen. În ceea ce privește atelierelor din licee pe tema egalității de gen și combaterii violenței de gen precum și activitățile extra-curriculare, derulate în cadrul proiectului „Viitorul este egal” ne-am bucurat să constatăm deschiderea majorității cadrelor didactice cu care am interacționat de a colabora cu organizațiile neguvernamentale cu scopul de a le oferi elevilor acces la noțiuni despre egalitatea de gen sau violența de gen, inclusiv pentru prevenirea violenței sexuale, însă în absența unei politici asumate la nivel național, puținele activități extra curriculare în aria egalității de gen sunt insuficiente.

Declarația ONU de la Beijing și Platforma de acțiune (PA), adoptat de către guverne în anul 1995, în cadrul celei de-a patra Conferințe mondiale privind femeile indică ce politici publice ar trebui să adopte guvernele în domeniul educațional pentru a consolida drepturile

6. Adresa a fost transmisă Asociației Front, la solicitarea în baza accesului la informații de interes public

7. Raportul de cercetare realizat de Societatea de Educație Contraceptivă și Sexuală (2022) „Percepții, opinii, cunoștințe și ...” <https://secs.ro/wp/wp-content/uploads/2022/05/Perceptii-opinii-cunostinte-si-practici-referitoare-la-violenta-bazata-pe-gen-in-contextul-mediului-scolar-si-a-politicilor-nationale-privind-prevenirea-si-combaterea-violentei-violentei-impo.pdf>

8. Conform precizărilor ministrei Ligia Deca la o întrebare parlamentară din adres nr 14771/23.011.2022 https://www.senat.ro/PDFIntrebare/b%20r%2026%2010%20iovanovici%201748a.pdf?fbclid=IwAR3yB2OoOxxsdvleXw8_wQdxgCoGMmJZx2an4wPfrkXsDtoMLrqMHNixs8Q

femeilor. Prevederile acestea le voi reda în totalitate mai jos întrucât sunt un bun punct de pornire în vedea ce pot face instituțiile publice în acest domeniu.

Obiectivul strategic B.4. „Instituirea unor sisteme de educație și formare nediscriminatorii” prevede la punctul 83:

Ațiuni a fi luate de guverne, autorități din educație și alte instituții educaționale și academice⁹:

- a. Să elaboreze recomandări și să dezvolte programe de studii, manuale și auxiliare didactice fără stereotipuri bazate pe gen pentru toate nivelurile de învățământ, inclusiv formarea profesorilor, în colaborare cu toate părțile interesate - editori, cadre didactice, autorități publice și asociații de părinți.*
- b. Să dezvolte programe de formare și materiale pentru profesori și educatori care să sensibilizeze cu privire la statutul, rolurile și contribuțiile femeilor și a bărbaților în familie (...) și în societate; în acest context, să promoveze egalitatea, cooperarea, respectul reciproc și responsabilitățile comune între fete și băieți, începând de la nivelul preșcolar și, în special, să dezvolte module educaționale pentru a se asigura că băieții au competențele necesare pentru a se ocupa de propriile nevoi casnice și pentru a împărți responsabilitățile în gospodărie și în îngrijirea persoanelor dependente;*
- c. Să dezvolte programe și materiale de formare pentru profesori și educatori care să-i sensibilizeze cu privire la propriul lor rol în procesul educațional, în vederea asigurării unor strategii eficiente de predare care să țină seama de egalitatea de gen;*
- d. Să ia măsuri pentru a se asigura că profesorii și învățătorii de sex feminin beneficiază de aceleași oportunități și de un statut egal cu cel al profesorilor și învățătorilor de sex masculin, având în vedere importanța de a avea profesori de sex feminin la toate nivelurile și pentru a atrage și a le păstra fetele la școală;*
- e. Să introducă și să promoveze formarea în domeniul soluționării pașnice a conflictelor;*
- f. Să ia măsuri pozitive pentru a crește proporția femeilor implicate în elaborarea politicilor educaționale și în procesul de luare a deciziilor, în special a femeilor cadre didactice, la toate nivelurile de învățământ și în disciplinele academice care sunt în mod tradițional dominate de bărbați, cum ar fi știința și tehnologia;*
- g. Să sprijine și să dezvolte studiile și cercetările de gen la toate nivelurile de educație, în special la nivelul postuniversitar al instituțiilor academice, și să le aplice în elaborarea programelor de studii, inclusiv a programelor universitare, a manualelor și a materialelor didactice, precum și în formarea cadrelor didactice;*
- h. Să dezvolte cursuri de formare în domeniul leadershipului și oportunități pentru toate femeile, pentru a le încuraja să își asume roluri de conducere, atât în calitate de studente, cât și ca adulți în societatea civilă;*
- i. Să dezvolte programe adecvate de educație și informare, cu respectarea multilingvismului, în special în colaborare cu mass-media, pentru a sensibiliza publicul, și în special părinții, cu privire la importanța educației nediscriminatorii a fetelor și a băieților și a împărțirii egale a responsabilităților familiale între fete și băieți;*
- j. Să dezvolte programe de educație în domeniul drepturilor omului care să includă dimensiunea de gen la toate nivelurile de învățământ, îndeosebi prin încurajarea instituțiilor de învățământ superior, în special în cadrul programelor de studii universitare*

9. The Beijing Declaration and Platform for Action <https://archive.unescwa.org/our-work/beijing-declaration-and-platform-action>

- și postuniversitare de științe juridice, sociale și politice, să includă studierea drepturilor omului pentru femei, așa cum apar ele în convențiile Organizației Națiunilor Unite;*
- k. Să elimine barierele legale, normative și sociale, acolo unde este cazul, în ceea ce privește educația în materie de sănătate sexuală și reproductivă în cadrul programelor de educație formală referitoare la problemele de sănătate ale femeilor;*
 - l. Să încurajeze, sub îndrumarea și cu sprijinul părinților și în cooperare cu personalul și instituțiile de învățământ, elaborarea de programe educaționale pentru fete și băieți și crearea de servicii integrate pentru a-i sensibiliza cu privire la responsabilitățile lor și pentru a-i ajuta să-și asume aceste responsabilități, ținând seama de importanța unei astfel de educații și a unor astfel de servicii pentru dezvoltarea personală și stima de sine, precum și de necesitatea urgentă de a evita sarcinile nedorite, răspândirea bolilor cu transmitere sexuală, în special a HIV/SIDA, și fenomene precum violența și abuzul sexual;;*
 - m. Să ofere facilități sportive și de recreere accesibile și să stabilească și să consolideze programe sensibile la problematica de gen pentru fete și femei de toate vârstele în instituțiile educaționale și comunitare și să sprijine promovarea femeilor în toate domeniile sportului și activității fizice, inclusiv în predare, pregătire și administrare, precum și participarea acestora la nivel național, regional și internațional;*
 - n. Să recunoască și să sprijine dreptul femeilor și fetelor indigene la educație și să promoveze o abordare multiculturală a educației care să răspundă nevoilor, aspirațiilor și culturilor femeilor indigene, inclusiv prin dezvoltarea de programe educaționale, programe de învățământ și materiale didactice adecvate, în măsura în care este posibil în limbile popoarelor indigene și cu participarea femeilor indigene la aceste procese;*
 - o. Să recunoască și să respecte activitățile artistice, spirituale și culturale ale femeilor indigene;*
 - p. Să se asigure că egalitatea de gen și diversitatea culturală, religioasă și de altă natură sunt respectate în instituțiile educaționale;*
 - q. Să promoveze programe de educație, formare și informare relevante pentru femeile din mediul rural și agrar prin utilizarea tehnologiilor accesibile și adecvate și a mijloacelor de comunicare - de exemplu, programe radio, casete și unități mobile;*
 - r. Furnizarea de educație non-formală, în special pentru femeile din mediul rural, pentru a le dezvolta potențialul în ceea ce privește sănătatea, microîntreprinderile, agricultura și drepturile legale;*
 - s. Să elimine toate barierele care împiedică accesul la educația formală pentru fetele însărcinate și mamele tinere și să sprijine furnizarea de servicii de îngrijire a copiilor și alte servicii de sprijin, acolo unde este necesar.*

4. Prevenirea și managementul violenței de gen în sistemul de învățământ

În ultimii ani, s-au dezvoltat într-o bună măsură politicile naționale privind prevenirea și combaterea violenței școli, cu accent pe prevenirea și managementul bullyingului, ca formă de violență. Din analiza principalelor norme legale și strategii naționale în domeniu, rezultă însă că politicile dedicate temei violenței școlare din România abordează foarte puțin violența de gen ca formă specifică de violență, la fel cum abordează slab sau deloc alte forme specifice de violență: rasială, etnică, homofobică, transfobică, clasistă (îndreptată împotriva săracilor), abilitistă (îndreptată împotriva celor cu dizabilități) și altele. Prin urmare, politicile publice destinate violenței școlare în România omit să includă o abordare din perspectiva egalității de șanse și de gen, a respectării drepturilor omului și cu atât mai puțin o abordare intersecțională. Aceste omisiuni conduc la o slabă înțelegere a fenomenului în complexitatea sa, ceea ce face ca soluțiile autorităților să se îndrepte înspre remedierea efectelor și nu a cauzelor profunde ale violenței în școli, fapt pentru care fenomenul violenței nu se reduce și nu dispăre, în ciuda măsurilor luate.

Cadrul legal și strategic din România referitor la violența în școli nu se limitează numai la *bullying*, cu toate că această formă de violență este cel mai des abordată, fiind și cel mai des întâlnită în unitățile de învățământ. În *Procedura privind managementul cazurilor de violență asupra antepreșcolarii/preșcolarii/elevilor și a personalului unității de învățământ, precum și al altor situații corelate, în mediul școlar și a suspiciunii de violență asupra copiilor în afara mediului școlar*¹, adoptată în septembrie 2023 de Ministerul Educației, sunt enumerate următoarele tipuri de acte de violență și situații corelate cu violența:

- Cazuri ușoare de violență între antepreșcolarii/ preșcolarii/elevi, petrecute în mediul școlar;
- Cazuri grave de violență între antepreșcolarii/ preșcolarii/elevi, petrecute în mediul școlar;
- Cazuri de violență a personalului școlii asupra antepreșc./ preșcolarii/ elevilor, petrecute în mediul școlar;
- Cazuri de violență a elevilor asupra personalului școlii, petrecute în mediul școlar;
- Suspiciune de port sau folosire fără drept de obiecte periculoase/ alte infracțiuni (ex. furt) în mediul școlar;
- Suspiciune de consum de substanțe;
- Suspiciune de violență asupra copilului (violență domestică, trafic uman, pornografie infantilă), în afara mediului școlar.

Sintetizând, procedura mai sus menționată face referire la managementul școlar al următoarelor raporturi de violență: între elevi (bullying, abuz sexual etc.); între elevi și profesori (violența cadrelor didactice asupra elevilor/elevului sau violența elevului/ilor asupra unui cadru didactic), situații de risc (port de arme, consum de substanțe interzise) sau infracțiuni (furt etc.) și, nu în ultimul rând, suspiciuni de violență asupra copilului în afara școlii (de ex. suspiciune de abuz sexual asupra minorului/minorei din partea unui membru al familiei, al unei rude sau cunoștințe). Categoriile de acte de violență și situații corelate acoperă într-o

1. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/274670>

mai bună măsură definirea violenței în școli decât cadrul legal și strategic care se limita numai la managementul situațiilor de bullying. Procedura definește, pe lângă bullying și situații de violență profesor-elev (în ultimii ani ajungând în atenția publică multe cazuri de profesori care hărțuiesc sexual elevii) și situații de violență elev-profesor, atunci când cadrele didactice cad ele însele victime ale violenței din partea elevilor (în Marea Britanie, un studiu realizat de sindicatul NASUWT a relevat că 24% dintre cadrele didactice suferă săptămânal acte de violență fizică din partea elevilor², iar un alt studiu al aceluiași sindicat a scos la iveală faptul că 70% dintre cadrele didactice de sex feminin au avut parte de reacții de misoginie, pe fondul în creștere al fenomenului *incel*³).

Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023 prevede și că, într-un termen de 6 luni de la intrarea în vigoare a legii (în martie 2024), se va aproba de către Guvern, la inițiativa Ministerului Educației, un **Plan național de combatere a violenței școlare** care „vizează prevenirea și reducerea activităților și comportamentelor care încalcă sau favorizează încălcarea normelor de moralitate/conduită, în orice formă de manifestare, atât ca violență verbală, fizică, psihologică - bullying, emoțională, sexuală, socială, culturală, cibernetică, cât și ca orice alte activități sau comportamente care pot pune în pericol sănătatea sau integritatea beneficiarilor primari și a personalului din învățământ” (art. 65). Ulterior, toate școlile vor trebui să adopte planuri de prevenire și reducere a violenței în școli, inclusiv să stabilească și să aplice măsuri de sprijin pentru victime și măsuri de sprijin și sancțiuni pentru agresori. **Având în vedere că politicile anti-violență în școli adoptate până la momentul actual includ într-o mică măsură o perspectivă de gen, există riscul ca, în lipsa unor inițiative specifice din partea ANES sau a organizațiilor neguvernamentale din sfera drepturilor femeilor, Planul național de combatere a violenței școlare să abordeze insuficient violența de gen.**

Multe incidente din categoria violenței de gen în școli rămân neraportate, iar acțiunile guvernamentale antibullying nu acordă atenția cuvenită violenței de gen. Acestea sunt concluziile la care a ajuns Grupul de lucru al Comisiei Europene pentru egalitate și valori în educație și formare, conform raportului „Egalitatea de gen în cadrul educației și prin intermediul educației”⁴, publicat în 2023. Conform experților europeni, violența de gen în școală se referă la o varietate de incidente de gravitate diferită, de la glume și limbaj sexist, licențios, la intimidare și hărțuire bazată pe gen și până la violență fizică. În spațiile școlii – în sălile de clasă, pe coridoare, în toalete și până la locurile de joacă, se reproduc stereotipuri de gen și segregare de gen: de exemplu băieții domină spațiul central în locurile de joacă în care se practică sporturi cu mingea, băieții se feresc să stea cu fetele pentru a nu fi judecați ș.a. Pe lângă violența pe care o suferă victimele, prevalează și acte de violență ale hărțuitoarelor/agresorilor asupra celor care iau partea victimelor. Grupul de lucru al Comisiei Europene mai arată că violența de gen trebuie tratată în mod specific și explicit de instituțiile de învățământ, prin norme procedurale clare și mecanisme de raportare. La baza elaborării, monitorizării și evaluării politicilor de combatere a violenței de gen în școli trebuie să stea sondaje periodice

2. The Guardian (2019) "One in four teachers experience violence from pupils every week" <https://www.theguardian.com/education/2019/apr/20/one-in-four-teachers-experience-violence-from-pupils-every-week>

3. The Guardian (2020) 70% of female teachers have faced misogyny in UK schools, poll shows <https://www.theguardian.com/education/2022/apr/16/female-teachers-misogyny-schools-culture-sexual-harassment-classrooms-incel>

4. Working Group on Equality and Values in Education and Training (2023), Issue paper on gender equality in and through education <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d36b1bdf-adae-11ed-8912-01aa75ed71a1/language-en>

în rândul elevilor/lor și profesorilor/profesoarelor. Totodată, este necesară formarea cadrelor didactice și a personalului auxiliar care are atribuții în managementul situațiilor de violență cu privire la specificitatea violenței de gen.

În anul 2022, organizația Terre des hommes a publicat un studiu privind *Violența Bazată pe Gen în Școlile din România, Moldova și Ucraina*⁵ în care a analizat următoarele categorii de violență din școlile din cele trei țări: (1) Abuz fizic, (2) Bullying, (3) Cyberbullying, și (4) Comportament sexual dăunător. În România, din perspectiva elevilor consultați în cercetare, violența fizică, comportamentul sexual dăunător și bullyingul sunt cele mai predominante tipuri de violență identificate. Cercetarea a arătat că aceste trei tipuri de violență se manifestă în școli la nivel mediu, astfel: violența fizică se manifestă prin bătăi cu pumnii și șuturi, comportamentul sexual dăunător se manifestă preponderent prin atingeri nedorite, iar bullyingul la nivel mediu se manifestă prin hărțuire, iar la nivel scăzut prin glume și bârfe. Tipurile de violență de gen în școli identificate în cercetare, căreia îi cad cu precădere victime fetele sunt cele din categoria „comportament sexual dăunător” (utilizarea comentariilor sexuale, în special legate de aspectul fizic), adresări vulgare și, în unele cazuri, agresiuni sexuale fizice, de tipul pipăielilor, atingerilor în zone intime sau al palmelor peste fund. În toate cele 3 țări incluse în cercetare, comportamentul sexual dăunător – limbajul sexual vulgar, atingerile neconsimțite etc. – se întâmplă aproape exclusiv fetelor. De asemenea, fetele sunt într-o mai mare măsură victime ale cyber-bullyingului, prin distribuirea de poze sau video-uri, de multe ori cu conotație sexuală, unele materiale fiind editate sau trucate („sunt multe poze editate cu colegi puse pe internet și pe grupul clasei, în general cu fete”, mărturisește un elev interviuat în cadrul cercetării). Aceeași cercetare arată că în școlile consultate din România profesorii nu sunt conștienți de cazurile de violență fizică sau de comportamentul sexual dăunător asupra fetelor, la interviuri ei declarând că fetele se confruntă doar cu bullyingul la nivel scăzut.

Într-un sondaj privind abuzurile sexuale în școlile din România, realizat pe un eșantion de 700 de elevi, în anul 2022, de către organizația Word Vision⁶, a reieșit că: aproape unul din patru elevi (24%) s-a confruntat la școală cu comentarii de natură sexuală: 17,5% spun că la școală au fost atinși într-un mod care i-a făcut să se simtă inconfortabil, din care în 12,7% dintre cazuri atingerile au venit din partea colegilor, în 1% de la profesori, iar în 3,8% de la alte persoane. Întrebați de situațiile de abuz sexual cu care s-au confruntat în general, nu doar în spațiul școlar, 51,5% spun că au avut de-a face cu priviri insistente asupra corpului lor, peste 26% că li s-au trimis fotografiile nud și li s-a cerut să trimită fotografiile nud cu ei, aproape 22% dintre adolescenți spun că le-a fost atins corpul fără să fie de acord, iar circa 21% au fost urmăriți pe stradă⁷. Din păcate, sondajul nu conține date segregate pe gen pentru a vedea în ce măsură fetele și băieții sunt afectați diferit de violențele de natură sexuală în școli.

Și organizația Girl Up România a realizat un sondaj online, în anul 2023, înaintea unei manifestații de protest din fața Ministerului Educației din iunie 2023, în urma căruia a reieșit, printre altele, că 69,6% dintre cei 230 de respondenți cunosc pe cineva care a fost abuzat (emoțional, fizic sau sexual) de unul dintre profesorii săi, iar 16,2% au fost abuzați în vreun

5. Terre des hommes (2022) *Violența Bazată pe Gen în Școlile din România, Moldova și Ucraina* <https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/Raport%20Cercetare%20ACTIV%20-%20Violen%C8%9Ba%20pe%20Baz%C4%83%20de%20Gen%20%C3%AEn%20RO%2CMD%2CUA%20.pdf>

6. SONDAJ World Vision România, de Ziua Educației (2022) <https://worldvision.ro/2022/10/11/sondaj-world-vision-romania-de-ziua-educatiei-peste-un-sfert-dintre-elevi-declara-ca-li-s-au-cerut-fotografiile-nud-de-ce-peste-30-dintre-profesori-n-ar-reclama-un-abuz-sexual-asupra-unui-minor/>

7. Idem

fel de un salariat al instituției de învățământ din care făceau parte (în afara cadrului didactic), o parte afirmând că au fost hărțuiți sexual de paznicii școlii/liceului⁸.

Strategia națională privind promovarea egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței domestice pentru perioada 2022—2027 conține puține referiri la prevenirea și managementul actelor de violență de gen în unitățile de învățământ, principala sa direcție de intervenție în aria violenței fiind în prevenirea și combaterea violenței domestice. În anterioara Strategie Națională (2018 – 2021) era prevăzută adoptarea unui Ordin al Ministrului Educației pentru includerea în curriculumul școlar a unor noțiuni privind violența de gen și egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, ordin care nu a fost dat nici până în ziua de astăzi (un aspect de luat în considerare cu privire la modul în care se implementează acțiunile din Strategiile Naționale, simpla lor menționare nefiind suficientă).

România are și o strategie națională privind violența sexuală. În anul 2021, Guvernul a aprobat prin HG 592/2021 *Strategia națională pentru prevenirea și combaterea violenței sexuale „SINERGIE” 2021-2030* și Planul de acțiuni aferent⁹. Un obiectiv asumat prin această strategie este „*elaborarea și aprobarea unui **conținut educațional obligatoriu** pentru învățământul de masă la toate nivelurile, adaptat în funcție de vârstă, pe tema prevenirea și combaterea abuzurilor sexuale de orice tip și din orice mediu, inclusiv online. Implementarea acestui conținut în cadrul unei noi materii sau prin integrarea în materii existente*” (cap. IV, pct. 2). În Planul de acțiuni al Strategiei SINERGIE se specifică faptul că instituțiile implicate în elaborarea acestui conținut educațional sunt: Ministerul Educației, ANES și CSM, cu implicarea ONG-urilor și a unor procurori, polițiști, judecători practicieni în domeniu. Totodată, Strategia prevede informarea elevilor și părinților în scopul prevenirii și combaterii abuzurilor sexuale de orice tip și din orice mediu: unitate de învățământ, familie/familie extinsă, comunitate, societate. Planul de acțiuni al acestei Strategii prevede ca, între 2021 – 2025, Ministerul Educației, Colegiul Național al Psihologilor, ANES, casele corpului didactic și ONG-urile să realizeze „*acțiuni privind instruirea/ formarea continuă/informarea- conștientizarea cadrelor didactice din învățământul primar, gimnazial, liceal și tehnic și profesional cu privire la abordarea violenței sexuale și violenței domestice*”, **activități care nu au avut loc** până la redactarea acestui raport. Ținând cont că Ministerul Educației lucrează în prezent la programele-cadru pentru noul curriculum școlar, este important ca prevederile Strategiei SINERGIE și ale Planului său de Acțiuni să fie luate în considerare.

Lipsa de formare a cadrelor didactice pe tematica violenței în școli este resimțită de elevi, după cum reiese din cele mai recente cercetări pe teren: doar unul din cinci adolescenți ar vorbi cu un profesor dacă ar trece printr-un abuz sexual, arată un sondaj Word Vision Romania din 2022¹⁰. Profesorii nu sunt conștienți de amploarea fenomenelor violente de la ei din școală, atât în termeni de tipuri de violență, cât și de severitate a acestora, arată studiul realizat de Terre des Homes¹¹, copiii observând mai multe cazuri grave de violență fizică în

8. Date menționate în manifestul „Vrem incluziune și siguranță pentru o Românie fără ignoranță” citit cu ocazia protestului Girl Up România din 10 iunie 2023, organizat în fața Ministerului Educației.

9. HG 592/2021 privind aprobarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea violenței sexuale “SINERGIE” 2021-2030 și a Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea violenței sexuale “SINERGIE” 2021-2030 http://pcabucuresti.mpublic.ro/violenta_sexuala.htm

10. SONDAJ World Vision România, de Ziua Educației (2022) <https://worldvision.ro/2022/10/11/sondaj-world-vision-romania-de-ziua-educatiei-pestre-un-sfert-dintre-elevi-declara-ca-li-s-au-cerut-fotografii-nud-de-ce-pestre-30-dintre-profesori-n-ar-reclama-un-abuz-sexual-asupra-unui-minor/>

11. Terre des Homes, op. cit.

comparație cu profesorii. Cercetarea a mai arătat că profesorii consideră că au nevoie de formare, schimb de bune practici și mai multe informații despre tipurile de violență și despre cum le pot gestiona în caz de apariție.

În anul 2022, ANES a raportat ca rezultat al implementării strategiei SINERGIE derularea unei campanii naționale de informare constând în sesiuni de informare în școli și universități, activități derulate în cadrul proiectului „Sprijin pentru Implementarea Convenției de la Istanbul în România”. Campania a constat în activități de informare în 23 de licee și 8 universități la care au participat 10.108 elevi, studenți și cadre didactice și 4 dezbateri regionale la care au participat 216 reprezentanți ai instituțiilor de învățământ. De asemenea, ANES a distribuit materiale informative către 11.000 de cadre didactice cu atribuții în egalitate de șanse, pentru dezvoltarea de activități concrete de prevenire și management al violenței sexuale¹².

4.1. Managementul bullyingului

Studiile internaționale¹³ arată că violența în școli și bullyingul afectează atât fetele, cât și băieții, dar în mod diferit, din cauza socializării de gen diferite. Băieții au o mai mare probabilitate de a fi implicați în violențe fizice și de a fi ținta agresiunilor fizice decât fetele, în timp ce contrariul este valabil pentru bullyingul psihologic. În mod frecvent, cad ținte ale bullyingului fizic băieții care nu răspund normelor patriarhale ce încurajează dobândirea unui comportament dominant, chiar agresiv, pentru a fi considerați cu „adevărat băiat/bărbat” (corelată cu presiunea socială conform căreia „băieții nu plâng”). Vârsta este, de asemenea, un factor. Pe măsură ce copiii cresc, este mai puțin probabil să fie supuși bullyingului, să fie implicați într-o altercație fizică sau să fie atacați fizic. În schimb, elevii mai în vârstă par să fie mai expuși riscului de cyberbullying decât elevii mai tineri.

Copiii care sunt percepuți ca fiind „diferiți” în orice fel sunt mai expuși bullyingului. Sondajele internaționale arată că aspectul fizic este cel mai frecvent motiv de bullying, iar rasa, naționalitatea sau culoarea pielii este al doilea cel mai frecvent motiv. Copiii din familiile mai sărace, precum și copiii migranți par a fi, de asemenea, mai vulnerabili la bullying și la cyberbullying. Alte studii arată că elevii considerați ca fiind neconformi cu genul, inclusiv cei care sunt (sau sunt percepuți ca) lesbiene, gay, bisexuali, trans, queer sau intersex (LGBTQI+), sunt mai expuși riscului de violență școlară și de bullying decât cei care se încadrează în normele tradiționale de gen¹⁴.

Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023 prevede că dezvoltarea profesională a personalului didactic presupune și dezvoltarea de competențe în aria prevenirii și combaterii violenței psihologice-bullyingului (art. 187), definind și ce se înțelege prin „violență psihologică – bullying” respectiv „*acțiunea sau seria de acțiuni fizice, verbale, relaționale și/sau cibernetice, într-un context social dificil de evitat, săvârșite cu intenție, care implică un dezechilibru de putere, au drept consecință atingerea demnității ori crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, îndreptate împotriva unei persoane*”

12. ANES (2023) Raport privind implementarea Strategiei SINERGIE <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2023/09/Raport-SINERGIE-2021-2022.pdf>

13. UNESCO (2019) Behind the numbers: Ending school violence and bullying www.unesdoc.unesco.org/in/rest/annotationSVC/DownloadWatermarkedAttachment/attach_import_5241c443-30c7-47f1-b85a-f8966927bb6f?_id=366483eng.pdf&to=71&from=1

14. idem

sau unui grup de persoane și vizează aspecte de discriminare și excludere socială, care pot fi legate de apartenența la o anumită rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată ori de convingerile, **sexul** sau orientarea sexuală, caracteristicile personale, și care se desfășoară în instituțiile de învățământ preuniversitar și în toate spațiile destinate educației și formării profesionale.” (pct. 63 din anexa legii).

Din păcate, definiția din noua lege a educației are neajunsul că echivalează violența psihologică cu bullyingul, probabil și pentru că nu s-a găsit o terminologie potrivită în limba română pentru „bullying”. Explicația din anexă despre ce înțelegem prin *bullying* arată, totuși, că aceasta nu este definită doar ca violență psihologică, dar și fizică, verbală, cibernetică (dar au omis din definiție faptul că bullyingul poate fi și cu caracter sexual, mai ales, dar nu numai, când vorbim de cyberbullying).

Ministerul Educației, prin Ordinul Ministrului Educației nr. 4.343/2020, a aprobat normele metodologice de aplicare a prevederilor în legătură cu violența psihologică – bullying¹⁵, în care face precizarea că în sistemul de învățământ *bullyingul* se referă **numai la relațiile dintre elevi**, fiind excluse din definiție relațiile violente dintre adulți și copii și relațiile violente între adulți în școală. Normele metodologice prevăd și crearea la nivelul fiecărei școli a unui „**grup de acțiune antibullying**” care are ca scop să identifice și să soluționeze faptele de bullying, comise între elevi. Din grupul de acțiune antibullying fac parte maxim 10 persoane: directorul școlii, consilierul școlar, trei cadre didactice formate în problematica violenței, inclusiv problematica bullyingului, doi sau mai mulți reprezentanți ai elevilor, un reprezentant al părinților și reprezentanți ai autorității locale. Normele metodologice au și două anexe, una referitoare la cum se poate preveni bullyingul (activități de informare și conștientizare, promovarea unui climat educațional care încurajează atitudinile pozitive, nonviolente etc.) având obiectivul „școală cu toleranță zero la violență» și o altă anexă referitoare la combaterea bullyingului (identificarea și intervenția în astfel de situații). Aceste grupuri antibullying din școli, create *de facto* în 2021, nu centralizează date segregate pe criteriul motivației/cauzelor, astfel că este dificil de separat numărul de cazuri de violență bazată pe gen din totalul de cazuri de bullying, după cum reiese din cercetarea „*Percepții, opinii, cunoștințe și practici referitoare la violența bazată pe gen în contextul mediului școlar și a politicilor naționale privind prevenirea și combaterea violenței, violenței împotriva femeii și asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați*”¹⁶, realizată de Societatea de Educație Contraceptivă și Sexuală (SECS) în anul 2022. Din interviurile realizate în respectiva cercetare a reieșit că **performanța acestor grupuri antibullying** (denumite și comisii) **este greu de evaluat**: „*Potrivit actorilor instituționali intervievați, performanța acestor comisii trebuie analizată în contextul programului încărcat și a multitudinii de activități administrative, separate de cele de predare, pe care trebuie să le desfășoare cadrele didactice, precum și de reticența unora dintre aceștia față de subiecte conexe violenței care sunt considerate sensibile. Principiul*

15. ORDIN nr. 4.343/2020 din 27 mai 2020 privind aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor art. 7 alin. (1[^]1), art. 56[^]1 și ale pct. 6[^]1 din anexa la Legea educației naționale nr. 1/2011, privind violența psihologică – bullying https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Legislatie/2020/OMEC_4343_2020_norme%20antibullying.pdf

16. Societatea de Educație Contraceptivă și Sexuală (2022) Raport de cercetare „*Percepții, opinii, cunoștințe și practici referitoare la violența bazată pe gen în contextul mediului școlar și a politicilor naționale privind prevenirea și combaterea violenței, violenței împotriva femeii și asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați*” <https://secs.ro/wp/wp-content/uploads/2022/05/Perceptii-opinii-cunostinte-si-practici-referitoare-la-violenta-bazata-pe-gen-in-contextul-mediului-scolar-si-a-politicilor-nationale-privind-prevenirea-si-combaterea-violentei-violentei-impo.pdf>

care guvernează însă gestionarea cazurilor de violență, în general, rămâne descentralizarea, astfel că în puține situații cazurile de violență, incluzându-le pe cele de VBG, ajung să fie gestionate de inspectoratele școlare.”¹⁷.

Cu privire la amploarea fenomenului, datele referitoare la bullying colectate de organizația Salvați Copiii, la începutul anului 2023, arată că în sistemul de educație a fost înregistrată o creștere cu aproape o treime a situațiilor de bullying sesizate, în anul școlar 2021-2022, prin comparație cu anul școlar anterior (10.971 de situații de bullying constatate, față de 7.715)¹⁸. Cifrele nu reflectă neapărat o creștere alarmantă a fenomenului, cât o mai bună raportare a cazurilor, așa cum se întâmplă și cu violența domestică, pe măsură ce autoritățile încep să pună la punct un sistem mai bun de detectare și management al fenomenului.

Datele organizației Salvați Copiii din 2022¹⁹ referitoare la fenomenul bullyingului în școlile din România arată că:

- Aproape jumătate dintre respondenți (49%) afirmă că au fost victime ale bullyingului, în timp ce 1 din 10 spune că s-a aflat des sau foarte des în astfel de situații;
- 81% dintre elevi (peste 4 din 5) afirmă că au fost martori ai situațiilor de bullying în școala unde învață. 28% dintre respondenți afirmă că, în unitatea de învățământ pe care o frecventează, au asistat cu frecvență ridicată (des și foarte des) la astfel de situații;
- Peste un sfert dintre elevi (27%) admit că s-au aflat în poziția de autor al actelor de bullying, în schimb proporția celor care admit frecvențe ridicate ale acestui comportament este de doar 2%.
- 84% dintre elevi afirmă că, în situații de bullying, au intervenit activ în sprijinul victimei, peste jumătate (54%) susținând că au adoptat această atitudine des sau foarte des.

Procedura privind managementul cazurilor de violență²⁰, adoptată în septembrie 2023 de Ministerul Educației, prevede în fișa de identificare a situațiilor de bullying și următoarele întrebări de identificare a violenței de gen:

1. *Fac glume cu tentă sexuală care mă fac să mă simt inconfortabil.*
2. *Fac comentarii despre modul în care arăt.*
3. *Imită sunete cu caracter sexual atunci când trec pe lângă ei.*
4. *Mă ating fără permisiunea mea.*
5. *Mi-au trimis sau mi-au cerut insistenț poze intime.*
6. *Au insistat să începem o relație amoroasă/sexuală.*
7. *Au răspândit zvonuri cu caracter sexual despre mine.*
8. *Au răspândit imagini intime cu mine fără voia mea*

17. Idem, pg 20

18. Salvați Copiii (2023) Semnal de alarmă: Numărul cazurilor de bullying din școli a crescut cu aproape o treime https://www.salvaticopiii.ro/sci-ro/media/Documente/Numarul-cazurilor-de-bullying-din-scoli-a-crescut-cu-aproape-o-treime_1.pdf

19. Salvați Copiii (2023) Un elev român din doi este victima bullying-ului, 81% dintre elevi afirmă că au fost martori ai situațiilor de amenințare, umilire sau violență fizică, în școala unde învață <https://www.salvaticopiii.ro/sci-ro/files/d6/d623ae36-abcb-4dae-b5e5-dbb18a3304c8.pdf>

20. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/274670>

4.2. Violența de gen profesor-elev/ă

Violența cadrelor didactice asupra elevilor/elevelor nu este un fenomen la fel de răspândit în școli pe cât este bullyingul, după cum reiese din cercetările anterior menționate. În perioada analizată în prezentul raport au apărut însă în mass media cazuri răsunătoare și scandaloase de abuz sexual din partea unor cadre didactice asupra elevilor/elevelor, de multe ori presa aflând de aceste cazuri ca urmare a unor plângeri la poliție sau din dosare în instanțe. Cazurile se referă la profesori de sex masculin care au hărțuit sexual sau au cerut favori sexuale elevelor/ilor, unul dintre cazuri implicând și proxenetism. Să nu uităm însă că violența sexuală este un fenomen mult sub-raportat, iar în spațiul public ajung să fie cunoscute numai situațiile extreme, multe cazuri de gravitate medie sau mică rămânând sub tăcere.

Cazuri de profesori abuzatori sexuali (2021-mai 2023) semnalate în presă:

- ianuarie 2021: Cazul profesorului de matematică de la Liceul Tehnologic Dimitrie Leonida din Piatra Neamț semnalat de Rise Project ²¹. Profesorul a solicitat în repetate rânduri unei eleve poze nud. Directoarea școlii i-a luat apărarea profesorului, ulterior fiind demisă de Ministerul Educației;
- Mai 2021. Un profesor de religie din Arieșeni, județul Alba, a rezultat în urma unui test de paternitate a fi tatăl copilului născut de o elevă minoră aflată în plasament. Acesta a fost condamnat la închisoare cu suspendare pentru act sexual cu minor²².
- Iunie 2021. Un profesor la o școală din comuna Merei, județul Buzău, a fost arestat la domiciliu fiind acuzat de agresiune sexuală asupra unei eleve minore. La finalul unei ore, după ce toți elevii ieșiseră din clasă, profesorul a închis ușa sălii și a sărutat-o pe gură pe eleva de 12 ani²³.
- Iunie 2021. Un profesor de educație fizică și sport de la o școală din Roznov, județul Neamț, a manifestat un comportament neadecvat cu tentă sexuală față de mai multe eleve²⁴.
- Octombrie 2021. Un profesor de geografie la două școli din Călărași a forțat o minoră de 15 ani să se prostitueze. Luni de zile, profesorul a profitat de sărăcia în care trăia adolescența și i-a câștigat încrederea, până a convins-o să se mute cu el. Bărbatul a fost reținut pentru 30 de zile. Anchetatorii suspectau că ar fi vorba de mai multe victime²⁵.
- Martie 2022. Un profesor de matematică din Galați a fost trimis în judecată pentru săvârșirea infracțiunii de agresiune sexuală în formă continuată asupra unei eleve de 14 ani în timpul sesiunilor de meditații²⁶.
- Aprilie 2022. Cazul unui profesor de 46 de ani de la un colegiu tehnic din municipiul Codlea, județul Brașov, care a acționat timp de cel puțin patru ani, între 2018 și 2022,

21. <https://www.facebook.com/RiseProjectRo/posts/3642844302474162>

22. <https://adevarul.ro/stiri-locale/alba-iulia/un-profesor-de-religie-s-a-culcat-cu-o-eleva-de-17-2095340.html>

23. <https://newsweek.ro/actualitate/profesor-din-buzau-acuzat-ca-ar-fi-sarutat-o-eleva-de-12-ani-in-clasa-arestat-la-domiciliu>

24. <https://stirileprotv.ro/divers/un-profesor-in-varsta-de-28-de-ani-a-fost-retinut-pentru-folosirea-functiei-in-scop-sexual-si-agresiune-sexuala.html>

25. <https://observatornews.ro/eveniment/eleva-de-15-ani-fortata-sa-se-prostitueze-de-profesorul-de-geografie-la-calarasi-fata-a-fost-pacalita-sa-se-mute-la-el-in-garsoniera-442497.html>

26. <https://www.agerpres.ro/justitie/2022/04/01/galati-profesor-de-matematica-trimis-in-judecata-pentru-agresiune-sexuala-asupra-unei-minore--895434>

ca un prădător sexual printre elevele sale minore: a căutat să obțină avantaje sexuale sau a inițiat relații amoroase de lungă durată, vizându-le în special pe adolescentele aflate în situații vulnerabile. Cazul a fost investigat de Recorder²⁷.

- Octombrie 2022. Anchetă la două licee din Hunedoara după ce un profesor a trimis imagini obscene unei minore. Profesorul s-a filmat în timp ce se masturba, iar apoi a trimis filmul unei eleve, iar filmul a ajuns să fie postat online²⁸.
- Noiembrie 2022. Un profesor de istorie de la un liceu din Craiova a fost acuzat de folosirea abuzivă a funcției în scop sexual, întrucât ar fi cerut favoruri sexuale unei eleve în schimbul creșterii notei la materia pe care o predă²⁹.
- Februarie 2023. Un profesor de informatică din Târgu Jiu a fost reținut după ce ar fi întreținut relații sexuale, în perioada iulie-noiembrie 2022, cu o elevă de 16 ani³⁰.
- Februarie 2023. Un profesor de la Universitatea de Vest din Timișoara a fost arestat pentru coruperea sexuală a unei fete de 13 ani în timpul meditațiilor³¹.
- Aprilie 2023. Un profesor de română din comuna Dobromir, județul Constanța, a fost arestat pentru infracțiunea de corupere sexuală a doi minori de 13 și 14 ani.³²
- Mai 2023. Cazul profesorului de fizică și fost vicepreședinte al Consiliului Județean Teleorman, care a molestat șase eleve la liceul din Zimnicea la care predă. Cazul a fost relatat pe larg de mass media³³.
- De asemenea, în perioada monitorizată, mass media a relatat cazul unei profesoare de engleză dintr-un sat din județul Prahova care a fost filmată la clasă de doi elevi în timp ce aceștia făceau asupra ei gesturi obscene și umiltoare, ridicându-i fusta și mimând actul sexual³⁴. Din analiza înregistrării video se poate constata că profesoara nu deține formarea corespunzătoare pentru a gestiona astfel de situații. Atât profesoara, cât și elevii au primit consiliere din partea specialiștilor Centrului Județean de Resurse și Asistență Educațională, conform informărilor Inspectoratului Școlar Județean. Referitor la acest caz, Ministerul Educației a transmis o comunicare în care a anunțat că „a demarat discuții cu reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Interne și ai Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopții pentru a se identifica soluții de îmbunătățire a procesului de prevenție și de intervenție în situații de violență în mediul școlar”³⁵.

Cu privire la abuzurile comise asupra elevilor, noua lege a învățământului prevede interdicția cadrelor didactice și nedidactice și persoanelor cu funcții de conducere din sistemul de

27. <https://recorder.ro/conjuratia-minciunii-cum-acopera-scoala-romaneasca-un-profesor-care-si-corupe-sexual-elevele-minore/>

28. <https://stiriletransilvaniei.ro/2022/10/01/prefectul-de-hunedoara-ia-atitudine-dupa-ce-a-afla-din-presa-de-un-scandal-sexual-in-doua-scoli/>

29. <https://www.g4media.ro/profesor-aradean-cercetat-pentru-hartuire-dupa-ce-ar-fi-trimis-unei-eleve-de-16-ani-mesaje-cu-tenta-sexuala-barbatul-este-profesor-de-sport-si-arbitru-de-fotbal.html>

30. <https://cronicaolteniei.ro/profesor-de-informatica-din-targu-jiu-retinut-dupa-ce-ar-fi-intretinut-relatii-sexuale-cu-o-fata-de-16-ani/>

31. <https://www.g4media.ro/profesor-aradean-cercetat-pentru-hartuire-dupa-ce-ar-fi-trimis-unei-eleve-de-16-ani-mesaje-cu-tenta-sexuala-barbatul-este-profesor-de-sport-si-arbitru-de-fotbal.html>

32. <https://www.replicaonline.ro/el-este-profesorul-acuzat-de-corupere-sexuala-a-minorilor-video-515785/>

33. <https://www.libertatea.ro/stiri/cum-au-iesit-la-iveala-abuzurile-sexuale-care-se-petreceau-intr-o-sala-de-clasa-dirigintele-nu-a-tacut-cand-elevele-i-au-povestit-ce-le-facea-profesorul-de-fizica-elevelor-sale-4546387>

34. <https://adevarul.ro/stiri-locale/ploiesti/elevii-care-au-hartuit-sexual-o-profesoara-au-fost-2256828.html>

35. <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-26192431-video-imagini-scandaloase-scoala-din-prahova-mai-multi-elevi-mimeaza-tabla-fac-sex-profesoara.htm>

învățământ preuniversitar care au fost condamnate penal definitiv pentru infracțiuni de natură sexuală de a mai exercita o funcția de predare, îndrumare și control până când intervine reabilitarea (art. 168. pct. 7).

4.3. Hărțuirea sexuală în universități

Cazurilor scandaloase de abuzuri sexuale în care au fost implicați profesori din învățământul preuniversitar li se adaugă o serie de alte scandaluri în jurul abuzurilor unor cadre didactice din învățământul universitar, în special din teatru și film. În luna mai 2022, în cadrul proiectului „Zona de siguranță” al artiștilor de la Reactor de Creație și Experiment Cluj au fost publicate mărturiile ale unor studenți sau absolvenți ai Universității Babeș-Bolyai din Cluj și UNATC București despre comportamentele abuzive ale unor cadre didactice din domeniul artei, cu mărturii concrete de situații de umilințe și hărțuire morală și sexuală³⁶. În urma dezvăluirilor, Facultatea de Teatru și Film din UBB Cluj a anunțat că va lua o serie de măsuri pentru gestionarea fenomenului abuzurilor din mediul universitar artistic și a subliniat necesitatea rescrierii Codurilor de Etică ale universităților pentru a face față mai bine unor asemenea situații³⁷. Un alt moment s-a petrecut în septembrie 2022, atunci când mai mulți studenți ai UNATC au criticat public declarațiile profesorului conf. univ. Puiu Șerban făcute la o emisiune tv, declarații ce conțineau relatări de situații în care profesorul recunoștea că își trata sexist propriile studente și făcea abuz de poziția de autoritate în relație cu ele, acesta fiind și modul în care și-a cucerit actuala soție, fostă studentă³⁸.

Unul dintre cele mai răsunătoare scandaluri din perioada monitorizată este al profesorului și regizorului Felix Alexa de la UNATC București, acuzat de hărțuire sexuală și psihologică de foste studente prin mărturii publicate în cadrul unei investigații Rise Project³⁹. În urma dezvăluirilor, peste 60 de cadre didactice, cercetători și doctoranzi din UNATC au semnat un apel de solidaritate cu victimele abuzurilor și au cerut conducerii UNATC luarea unor măsuri⁴⁰.

Organizația neguvernamentală Centrul Filia a realizat două cercetări asupra fenomenului hărțuirii sexuale în universități, una în 2016⁴¹ în urma căreia a reieșit că jumătate dintre studente au declarat că există hărțuire sexuală în universități și o doua în 2021⁴² din care a reieșit că o treime dintre studente au suferit hărțuire sexuală în universități. Totodată, cercetarea din 2021 a ajuns la concluzia că codurile etice ale universităților au prevederi deficitare pentru a sancționa abuzurile de acest tip și nu încurajează denunțarea unor asemenea fapte. Autoarele au solicitat informații de la 55 de universități publice referitoare la sesizările depuse

36. <https://www.scena9.ro/article/hartuire-sexuala-umilire-viol-studenti-teatru>

37. <https://culturaladuba.ro/facultatea-de-teatru-si-film-din-cluj-anunta-masuri-pentru-stoparea-abuzurilor-din-mediul-universitar-artistic/?fbclid=IwAR1dSnS8eam3U3O8xov83VNKe1kRGDZp9lj-an4K-tlG4cKp4Lo7gXg4DzU>

38. <https://culturaladuba.ro/facultatea-de-teatru-este-o-experienta-psihica-cazul-profesorului-puiu-serban-si-efectele-asupra-studentilor/>

39. <https://www.riseproject.ro/investigations/uncategorized/catedra-de-abuz-au-fost-niste-relatii-de-iubire/>

40. <https://www.facebook.com/UNATC.ILC/posts/pfbid02RHmJiDkViJ6s1U9uuSmZsayETwTScMqAD6hZTnyBX8dp6zKKFGdLyT2BKCXrYK7vI>

41. Centrul Filia (2016) Studiu exploratoriu privind hărțuirea sexuală în universități <https://centrulfilia.ro/hartuirea-sexuala-in-universitati/>

42. Centrul Filia (2021) Raport de cercetare hărțuirea sexuală în universități <https://centrulfilia.ro/universitati-licee/raport-cercetare-hartuirea-sexuala-in-universitati/>

la Comisiile de Etică, rezultând că în cinci ani de zile s-au înregistrat numai 44 de sesizări pe probleme de etică, din care numai 15 sesizări de acte de hărțuire sexuală. Centrul Folia a recomandat universităților să transmită un mesaj de toleranță zero față de orice formă de violență de gen și discriminare și să ia măsuri concrete de sprijinire a persoanelor afectate. De asemenea, a recomandat informarea și includerea materialelor informative în cadrul evenimentelor cu publicul și organizarea periodică a unor sesiuni de informare privind resursele disponibile, facilitarea de ateliere privind recunoașterea, combaterea, și intervenția martorilor la hărțuire, atât pentru studenți, cât și pentru personalul didactic și auxiliar.

5. Integrarea egalității de gen în curriculumul școlar și în activitățile extracurriculare

În ultimii ani, o serie de rapoarte și studii academice și neguvernamentale au semnalat că conținutul manualelor școlare și al materialelor auxiliare utilizate în învățământului preuniversitar din România abundă în stereotipuri și prejudecăți de gen încă de la vârste fragede, iar textele literare conțin violențe asupra femeilor ne-analizate critic la clasă, perpetuând cercul vicios al violenței de gen în rândul tinerilor. Totodată, în manualele de literatură și istorie există o slabă reprezentare a personalităților feminine și a evenimentelor istorice reprezentative din perspectiva câștigării drepturilor civile și politice de către femei. În acest sens, se pot enumera cu titlu exemplificativ studiile „Alice în Țara Manualelor. O explorare a personajelor care îi inspiră pe copii în școală”¹ (2015) și studiul „Combaterea excluziunii de la educația de calitate – priorități din prisma politicilor publice”² (2017). În 2020, în cadrul proiectului „Literatură și Feminism” al asociației Quantic a fost publicat volumul „Culegere de comentarii pentru BAC – analize literare feministe”, în care operele literare obligatorii pentru examenul de bacalaureat sunt analizate dintr-o perspectivă feministă, cu scopul de a deconstrui stereotipurile de gen și a privi critic relațiile inegale de gen și scenele de violență, inclusiv de viol, prezente în operele literare studiate pentru BAC, ca „Ion”, „Moromeții”, „Enigma Otiliei”, „Moara cu Noroc” etc.³

În septembrie 2022, Asociația pentru Libertate și Egalitate de Gen - A.L.E.G a lansat un pachet educațional⁴ destinat educatorilor/ educatoarelor și învățătorilor/învățătoarelor pentru a integra subiectul egalității de gen în grădinițe și școli primare. Pachetul educațional a fost realizat în cadrul proiectului „Bee – Beneficiile egalității de gen în educația timpurie”, implementat în patru țări: Cipru, Italia, Lituania și România. Pachetul educativ este structurat în funcție de activitățile practice grupate pe trei teme largi: artă și comunicare, știință și tehnologie, timp și spațiu, suprapunându-se cu temele din programa școlară. Activitățile din ghid au fost propuse de educatoare și învățătoare din Sibiu, implicate în proiect. Autoarele au explicat de ce este important ca egalitatea de gen să fie integrată încă de timpuriu în educație:

„Stereotipurile de gen se formează încă din primii ani de viață, iar dacă elevii și elevele nu sunt ajutați să le privească cu un ochi critic, ele se consolidează ca adevăruri generale valabile și ajung să le influențeze comportamentele și atitudinile, inclusiv percepțiile despre propriile capacități. Stereotipurile sunt baza inegalității de gen. În timp, ele

1. Cosima RUGHINIȘ, Laura GRÜNBERG, Raluca POPESCU (coord.), Alice în Țara Manualelor. O explorare a personajelor care îi inspiră pe copii în școală, Universitatea București, 2015 <https://www.scribd.com/document/270405416/Raportul-Integral-Alice-in-TaraManualelor>

2. Studiul realizat în cadrul proiectului „Educația fără discriminare este și treaba mea!”, implementat de Centrul de Resurse Juridice, Mihaela MANOLE, „Combaterea excluziunii de la educația de calitate – priorități din prisma politicilor publice”, 2017, <http://www.educatiefardiscriminare.ro/articole/combaterea-excluziunii-de-laeducatia-de-calitate/>

3. Volumul „Culegere de comentarii pentru BAC – analize literare feministe” coordonat de Laura Sandu (2020) <https://literaturasifeminism.wordpress.com/2021/06/01/culegere-de-comentarii-pentru-bac-analize-literare-feminist-e-book/>

4. Pachetul educațional „Beneficiile Egalității de Gen în Educația Timpurie” (2022) https://aleg-romania.eu/wp-content/uploads/2022/12/ALEG-BEE-Ghid-A4-web_compressed.pdf

contribuie la segregare între grupurile de fete și cele de băieți și la excluderea celor care nu se conformează normelor tradiționale, putând justifica acte de discriminare și violență. Odată înrădăcinate, aceste mecanisme sunt mult mai greu de corectat la vârste mai mari”⁵.

În continuarea acestor inițiative neguvernamentale, în anul 2022, în cadrul proiectului *EGALIS: egalitate de gen prin schimbare socială și educație*, mai multe experte din cadrul Coaliției pentru Egalitate de Gen au elaborat un „Manual pentru predarea și integrarea la clasă a egalității de gen”⁶, un material destinat de asemenea cadrelor didactice, ce conține noțiuni introductive și sugestii concrete de activități pentru a reflecta asupra stereotipurilor de gen și aborda egalitatea de gen la clasă, dintr-o perspectivă incluzivă și intersecțională. Manualul, elaborat în consultare cu peste 40 cadre didactice din învățământul preuniversitar din toate zonele țării, cuprinde analize ale programelor școlare de gimnaziu și liceu în care pot fi incluse aspecte privind egalitatea de gen, cum ar fi: „Consiliere și dezvoltare personală”, „Limba și literatura română”, „Limba și literatura maternă maghiară”, „Limba și literatura maternă romani”, „Istorie”, „Educație socială”, „Logică”, „Psihologie”, „Economie” și „Filosofie”.

Materialul

În introducerea, autoarele *Manualului pentru predarea și integrarea la clasă a egalității de gen* au explicat că elaborarea materialului de sprijin pentru cadrele didactice și personalul auxiliar s-a născut pe fondul lipsei de astfel de materiale-suport în învățământul preuniversitar, puse la dispoziție de Ministerul Educației, dar și ca urmare a lipsei unor cursuri de formare specifice:

„La momentul actual, cadrele didactice care doresc să abordeze egalitatea de gen la clasă se bazează în principal pe propriile intuiții și cunoștințe, neavând parte de sprijin formal: programele școlare, manualele și auxiliarele didactice conțin extrem de puține elemente sensibile la dimensiunea de gen și adeseori trec cu vederea teme relevante din această sferă. De asemenea, oferta de cursuri de formare pe acest subiect este extrem de limitată: majoritatea sesiunilor de instruire organizate de Casele Corpurilor Didactice (CCD-uri) și de alți furnizori acreditați de formare continuă nu ating deloc sau doar în trecere egalitatea de gen. Așadar, de multe ori încă din primii ani de școală sunt perpetuate diferite stereotipuri despre fete și băieți, care, în timp, pot influența atât performanțele școlare în diverse domenii, cât și alegerile profesionale și a studiilor universitare, în sensul descurajării fetelor de a se îndrepta către domenii considerate mai degrabă ca fiind apanajul băieților (științe, informatică, domenii tehnice) și descurajării băieților de a urma domenii umaniste.

În consecință, acest manual s-a născut din dorința de a veni în sprijinul cadrelor didactice în înțelegerea impactului pe care îl au în formarea unei societăți incluzive, precum și pentru a oferi sugestii concrete de integrare a egalității de gen la clasă.”

În septembrie 2022, la scurt timp după lansarea manualului, Ministerul Educației a comunicat printr-o adresă⁷ Coaliției pentru Egalitate de Gen faptul că apreciază eforturile organizațiilor neguvernamentale de a promova și integra principiul egalității de

5. <https://aleg-romania.eu/bee-descarca-pachetul-educational/>

6. Manual pentru predarea și integrarea la clasă a egalității de gen (2022) <https://ongen.ro/2022/09/07/manual-egalitate-de-gen/>

7. Adresa din partea Secretarului de Stat Sorin Ion nr. 486M/SI/27.09.2022

șanse între femei și bărbați în educație, prin materialul-suport în sprijinul profesorilor, însă pentru a fi considerat manual din punct de vedere legal este necesară parcurgerea metodologiei privind regimul manualelor școlare în învățământul preuniversitar, în conformitate cu OMEN nr. 3103/2019.

Spre sfârșitul lunii octombrie 2022 după ce inițiatorile au făcut o diseminare a acestuia către inspectoratele școlare județene și către casele corpului didactic și mai multe inspectorate au recomandat materialul către școli, o serie de organizații din zona conservator-religioasă au adus acuze la adresa materialului susținând că l este „o tentativă de îndoctrinare timpurie a elevilor cu ideologia de gen”, iar ulterior 48 de organizații neguvernamentale din zona conservator-religioasă au semnat o scrisoare către ministra Educației Ligia Deca pentru a-i cere retragerea manualului⁸. Lor li s-au alăturat politicieni de la partide de extrema dreaptă, cum a fost cazul senatoarei Diana Șoșoacă de la Partidul S.O.S. România care a cerut Ministerului Educației să trimită Corpul de control la Iași „astfel încât mințile copiilor sa nu fie pervertite cu informații care aduc atingere bunelor moravuri și moralității, în primul rând creștine”.⁹ Parlamentarii A.U.R. au întărit informația, acuzând că manualul promovează propaganda homosexuală și „doctrina malefică globalistă, care vrea să distrugă persoana, familia, națiunea, biserica și această relație între bărbat și femeie în cadrul căsătoriei”¹⁰. Acțiunile organizațiilor conservatoare nu s-au limitat la petiții și scrisori deschise, ci au continuat cu intimidări la adresa inspectoratelor școlare, tentative de hărțuire a autoarelor manualului și a cadrelor didactice care au contribuit la manual și cu acțiuni de perturbare a evenimentelor organizate de autoarele manualului la Cluj și București pe tematica integrării la clasă a egalității de gen¹¹. Acuzația că manualul promovează „ideologia de gen” este una des utilizată de curentul populist de extremă dreapta, din ce în ce mai răspândit în Europa, care a făcut o obsesie discursivă pentru „gen” în numele conservării unei așa numite ordini „naturale” a lucrurilor. Este important de precizat că acest curent respinge ideea diferențierii dintre sex și gen, prin urmare consideră diferențierile strict biologice, fapt ce are ca rezultat naturalizarea relației ierarhizate între femei și bărbați. Respingând ideea că genul este o construcție socială (ceva ce învățăm de la vârste foarte fragede, prin socializare), curentul populist de extremă dreapta respinge ideea că ordinea ierarhică bazată pe dominația masculină poate fi schimbată, ea fiind „naturală” (Dietze și Roth, 2020, p. 15¹²). Ca o paranteză, trebuie să înțelegem cauzele mai profunde ale succesului social al mișcărilor populiste extremiste anti-gen, pentru a le putea combate. Succesul lor nu este doar o politică discursivă a unor grupări conservatoare, ci își are cauza profundă în canalizarea frustrărilor sociale provenite din scăderea nivelului de trai în rândul clasei muncitoare și al clasei de mijloc. Demantelarea statului bunăstării prin

8. Alianța Părinților. „Ideologia de gen. Scrisoare deschisă” (01.011.2022) <https://aliantaparintilor.ro/2022/11/01/ideologia-de-gen-scrisoare-deschisa/>

9. Diana Șoșoacă, întrebarea nr. 1748/a din 26.10.2022 cu titlul „Educația de gen implementată pas cu pas în școli” <https://www.senat.ro/PDFIntrebare/b%201748a%20NF-intrebare1-lovanovici%20Sosoaca-Min%20Ed.pdf>

10. Sorin Lavric (AUR), despre manualul Egalitate de gen: „O doctrină malefică globalistă, care vrea să distrugă familia” https://ziare.com/sorin-lavric/sorin-lavric-manual-egalitate-gen-doctrina-malefica-globalista-distruga-familia-1771145?utm_source=Ziare.com&utm_medium=copy-paste

11. Coaliția pentru Egalitate de Gen: Masă rotundă privind integrarea egalității de gen în învățământul preuniversitar (decembrie 2022) <https://ongen.ro/2022/12/07/masa-rotunda-privind-integrarea-egalitatii-de-gen-in-Invatamantul-preuniversitar/>

12. Dietze, Gabriele, and Julia Roth, editors. Right-Wing Populism and Gender: European Perspectives and Beyond. 1st ed., transcript Verlag, 2020. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/j.ctv371cn93>. Accessed 23 Aug. 2023.

politici neoliberale au afectat și rolul bărbaților în familie (Sauer, 2020, p. 28 – 30)¹³. Dreapta populistă reinterpretează marginalizarea bărbaților din clasa muncitoare și de mijloc ca pe o „criză a masculinității” și canalizează frustrarea socială provocată de politicile neoliberale spre o luptă pentru restabilirea așa ziselor relații „naturale”, bazate pe subordonarea feminină și pe excluderea *celorlalți* (diferiți în funcție de rasă, etnie, naționalitate, religie, orientare sexuală etc., ceea ce explică de ce mișcarea împotriva egalității de gen este în același timp ultranaționalistă, rasistă, homofobă, transfobă, islamofobă etc.).

În scandalul iscat în jurul *Manualului privind integrarea la clasă a egalității de gen*, Ministerul Educației a răspuns întrebărilor mai multor parlamentari de extremă dreapta, precizând că manualul nu are un caracter obligatoriu, el fiind transmis cadrelor didactice spre informare. În răspunsul către senatoarea Diana Șoșoacă nr. 14771/23.11.2022¹⁴ semnat de ministra Ligia Deca, Ministerul Educației a menționat și că la nivelul fiecărei unități de învățământ, începând din 2021, s-a desemnat câte un responsabil cu atribuții în domeniul egalității de șanse și tratament între femei și bărbați. Totodată, a enumerat acele programe școlare care au în conținutul lor aspecte ce privesc egalitatea de gen și discriminarea de toate tipurile, anume: Programele școlare pentru Aria Curriculară Consiliere și orientare, clasele a IX-a, Anexa la OMEC nr 5287/2006, programele școlare pentru ciclul superior al liceului Sociologie, clasa a XI-a, Anexa 2 la OMEC nr. 3252/2006; Programa Școlară pentru disciplina opțională Istoria recentă a României, Anexa nr. 1 la OMEC nr. 3720/2016 și Programa școlară Istorie clasa a XII, ciclul superior al liceului, Anexa nr. 3 la OMEC nr. 5099/2009.

În februarie 2023, organizațiile neguvernamentale din Coaliția pentru Egalitate de Gen au cerut Ministerului Educației, printr-o scrisoare deschisă, să se poziționeze public și inechivoc în favoarea egalității de gen, nediscriminării femeilor și prevenirii violenței de gen. O astfel de poziționare ar fi fost importantă și pentru că „atacurile din partea grupurilor ultraconservatoare descurajează cadrele didactice și unitățile școlare să abordeze teme ce țin de egalitatea de șanse și combaterea discriminării.”¹⁵. Lipsa unui răspuns public al Ministerului a arătat o capacitate slabă de a combate acțiunile violente anti-gen din partea grupurilor conservatoare și o slabă implicare a ministerului în angajamentul de a integra egalitatea de gen în cadrul educației, așa cum este reglementat prin Legea 202/2002, Strategia Națională în domeniu și în documentele de la nivel european, inclusiv în Convenția de Istanbul.

O altă acțiune neguvernamentală de solicitare a revizuirii curriculumului școlar a fost a organizației de liceence Girl Up România care, în noiembrie 2022, a inițiat o petiție online către Ministrul Educației intitulată „*Vrem o programă incluzivă, care să nu promoveze valori sexiste!*”¹⁶. În petiție, liceencele au cerut ca din anul 2027, an în care testarea la Bacalaureat la Limba și Literatura Română va consta într-o analiză la prima vedere a unor texte literare, să existe un echilibru de gen între autorii și autoarele studiate. Ele au cerut și o analiză critică a operelor literare care conțin scene de violență de gen sau rasism, ca „Fântâna dintre

13. Sauer, Birgit „Authoritarian Right-Wing Populism as Masculinist Identity Politics. The Role of Affects” în *Right-Wing Populism and Gender: European Perspectives and Beyond*. 1st ed., transcript Verlag, 2020. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/j.ctv371cn93>. Accessed 23 Aug. 2023.

14. Răspunsul Ministerului Educației la întrebarea adresată de Diana Șoșoacă <https://www.senat.ro/PDFIntrebari/b%20r%2026%2010%20iovanovici%201748a.pdf>

15. Coaliția pentru Egalitate de Gen „ONG-urile solicită Ministerului Educației să se poziționeze pe tema egalității de gen” <https://ongen.ro/2023/02/03/ong-urile-solicita-ministerului-educatiei-sa-se-pozitioneze-pe-tema-egalitatii-de-gen-nediscriminarii-femeilor-si-prevenirii-si-combaterii-violentei-de-gen/>

16. Petiția online inițiată de Girl Up „Vrem o programă incluzivă, care să nu promoveze valori sexiste!” <https://campaniamea.declic.ro/petitions/vrem-o-programa-incluziva-care-sa-nu-promoveze-valori-sexiste>

Plopi” de Mihail Sadoveanu, „Mara” de Ioan Slavici, „Ion” de Liviu Rebreanu. Membrele Girl Up România au organizat un protest, în iunie 2023, în fața Ministerului Educației, în cadrul căruia au citit manifestul „**Vrem incluziune și siguranță pentru o Românie fără ignoranță**”, în care atenționau asupra sexismului, dar și asupra rasismului, homofobiei și discriminării elevilor săraci din sistemul de învățământ. În legătură cu programa școlară, membrele Girl Up România au susținut la protestul din iunie 2023 următoarele:

„Suntem aici, protestând în fata clădirii în care voi stați în fiecare zi fără să conduceți o acțiune activă împotriva abuzurilor și discriminărilor din școli, pentru ca ne-am săturat ca în manualele de istorie avizate de dvs. să fie complet ignorate atât sclavia romilor, cât și Holocaustul lor din România. Ne-am săturat ca în manualele de istorie avizate de Minister, să fie un semn de egal între termenii de robie și sclavie. Ne-am săturat ca femeile rom să fie fetișizate în operele din materia de Limba și Literatura Română de Bacalaureat. Ce s-a întâmplat, dragă Minister? Femeile nu sunt destul de demne să fie incluse în programa obligatorie pe care voi o avizați? Sau sunt ele demne de programa literară pentru BAC doar atunci când sunt abuzate, violate, fetișizate, denigrate și caricaturizate? Oare autoarele internaționale ce au definit întregi specii literare merită să fie incluse în programa de Literatura Universală? Sau ar trebui în continuare înlocuite de autori de însemnătate mai mica, valoarea lor venind doar din faptul ca sunt bărbați?”¹⁷

În revendicările sale, Girl Up România a cerut revizuirea următoarelor materii: la „Istorie” să se includă informații despre mișcările feministe pentru câștigarea dreptului de muncă și a dreptului de vot, informații despre politica pronatalistă a regimului Ceaușescu și informații despre personalități feminine din istoria României și istoria universală; la „Literatura universală” să se studieze cel puțin 5 cărți scrise de femei; la „Limba și Literatura Română” să fie inclusă cel puțin o operă scrisă de o femeie, cu recomandarea ca această operă să fie cartea „Patimi” de Sofia Nădejde și, totodată, analiza literară să adreseze problemele etice pe care le ridică scenele de violență asupra femeilor din anumite opere literare.

17. Fragment din manifestul „Vrem incluziune și siguranță pentru o Românie fără ignoranță” citit cu ocazia protestului Girl Up România din 10 iunie 2023, organizat în fața Ministerului Educației.

6. Predarea educației sexuale în școli

Subiectul predării educației sexuale în învățământul preuniversitar a fost extrem de dezbătut public în ultimii ani în România, pro și contra, în mass media, în sistemul de învățământ și în sistemul de sănătate și, în general, a fost o temă care a suscitat interes major în rândul publicului larg.

Din perspectiva principiilor egalității de gen și prevenției violenței de gen, accesul tinerilor la informații legate de sănătatea sexuală și reproductivă este esențial pentru o serie de aspecte: cunoașterea sexualității, prevenția sarcinilor nedorite, prevenția și depistarea la timp a bolilor cu transmitere sexuală, dezvoltarea unor relații de cuplu bazate pe respect, consimțământ și egalitate, acceptarea diversității sexuale și promovarea unor valori de responsabilitate socială. Totodată, educația sexuală adecvată poate ajuta copiii și tinerii să identifice un abuz sexual și să ceară ajutorul adulților atunci când sunt victime ale violenței sexuale și, nu în ultimul rând, previne dezvoltarea comportamentelor negative de agresori domestici sau sexuali.

Grupul de Experți GREVIO din cadrul Consiliului Europei subliniază în Raportul de evaluare a României¹, publicat în decembrie 2022, importanța unei educații sexuale comprehensive pentru fete și băieți, inclusiv predarea unor noțiuni despre consimțământ și limite personale, iar Recomandarea CM/Rec(2019)1 a Consiliului Europei către statele membre privind prevenirea și combaterea sexismului este ca educația sexuală comprehensivă, adaptată vârstei, bazată pe dovezi și corectă științific, să fie încorporată în programele școlare. Grupul de evaluare GREVIO atrage atenția și că în România inițiativele de revizuire a curriculumului școlar și de introducerea educației sexuale în școli au eșuat în principal din cauza presiunii exercitate de grupuri care reprezintă o minoritate a societății, nu din cauza unei rezistențe largi din partea restului societății.

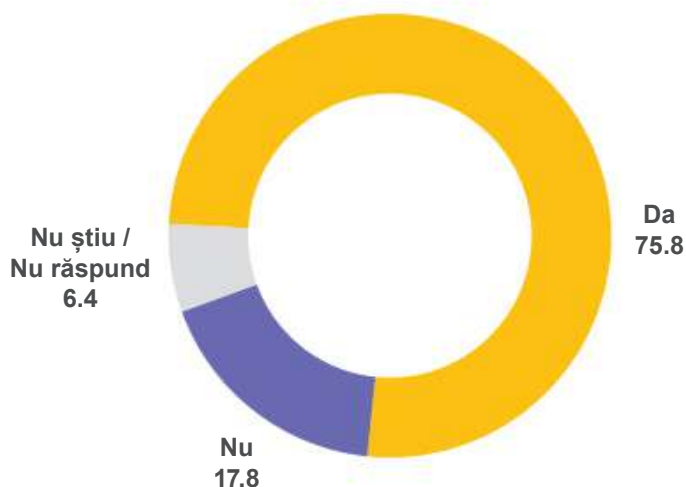
Într-adevăr, Barometrul de Gen realizat de Centrul Filia² în 2018 arată că 75,8% din populație susține predarea educației sexuale în școli, procentul fiind mai ridicat în rândul persoanelor mai tinere: 82,7% dintre persoanele din categoria de vârstă 18-29 de ani și 82,6% dintre persoanele din categoria de vârstă 30-44 de ani sunt de acord cu predarea educației sexuale în școli. Numai 17,8% dintre respondenți au declarat că sunt reticenti predării ei în școli.

La momentul redactării prezentului raport, situația predării educației sexuale în școli în România este în continuă schimbare. Prin noile legi ale educației din 2023 nu se mai solicită acordul părinților pentru a preda educația pentru sănătate, însă conținutul disciplinei/modulului denumit/e „Educație pentru Sănătate” este încă necunoscut, fiind în curs de elaborare în perioada următoare. Astfel, Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023, care a intrat în vigoare în 3 septembrie 2023, stabilește predarea **obligatorie** a educației pentru sănătate în școli:

1. GREVIO's (Baseline) Evaluation Report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) ROMANIA (2022) <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2022/12/Final-report-on-Romania.pdf>

2. Barometrul de gen FILIA (2018) <https://centrulfilia.ro/new/wp-content/uploads/2021/01/Barometru-de-gen-2018.-Centrul-FILIA.pdf>

Educația sexuală ar trebui predată în școli

Barometrul de gen FILIA 2018

Art. 88 (10) Planurile-cadru de învățământ și programele școlare pentru disciplinele de studiu și modulele de pregătire obligatorii din învățământul preuniversitar au în vedere, în mod obligatoriu, includerea următoarelor teme: educație pentru mediu și schimbări climatice, **educație pentru sănătate**, noțiuni pentru acordarea primului ajutor, educație financiară, educație juridică, educație antreprenorială, educație tehnologică, educație rutieră, educație civică, istorie și civilizație locală, educație interculturală, educație pentru cetățenie democratică, **egalitate de șanse**, etică, gândire critică, oratorie și dezvoltare personală, educație pentru cetățenie europeană, securitate cibernetică, educație pentru alimentație sănătoasă.³

Predarea Educației pentru Sănătate **cu sau fără acordul părinților** a fost un punct sensibil al dezbaterilor parlamentare din ultimii ani pe subiectul accesului tinerilor la educație sexuală în școli. Practic, prin noua lege a educației (Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023) în momentul de față se abrogă prevederile din Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului cu privire la necesitatea ca educația pentru sănătate să fie predată numai cu acordul părintelui sau reprezentantului legal al copilului. Pentru punerea în aplicare a legii se va elabora curriculumul și vor fi formate cadrele didactice. Printr-un Ordin de ministru⁴, Ministerul Educației a stabilit ca termen **anul școlar 2025-2026** pentru modificarea curriculumului național, dată până la care rămâne în vigoare actualul curriculum.

Oficialii au avansat în spațiul public chiar și un termen mai ambițios până la care elevii vor putea beneficia de disciplina/modulul Educație pentru Sănătate. În august 2023, Ministrul Sănătății, Alexandru Rafila a precizat într-o declarație⁵ că, în urma unei discuții cu ministra

3. Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023, în vigoare de la 3 septembrie 2023. <https://lege5.ro/Gratuit/geztqmjtgc2tm/legea-invatamantului-preuniversitar-nr-198-2023>

4. Ordinul Ministrului Educației Nr. 6072/31 August 2023 privind aprobarea unor măsuri tranzitorii aplicabile la nivelul sistemului național de învățământ preuniversitar și superior <https://monitoruloficial.ro/Monitorul-Oficial-PI--793--2023.html>

5. G4Media, 29 august 2023 <https://www.g4media.ro/rafila-spune-ca-a-discutat-cu-deca-despre-introducerea-in-scoli-a-materiei-eduatie-pentru-sanatate-un-termen-rezonabil-este-anul-2024.html>

Educației Ligia Deca, s-a stabilit anul 2024 ca termen pentru introducerea noii discipline. Nu este clar nici ce elemente de educație sexuală va cuprinde noua disciplină/modul școlar. În martie 2023, Alexandru Rafila, Ministrul Sănătății, spunea că „*până nu o să introducem ca disciplină obligatorie Educația pentru sănătate în școli nu o să progresăm în foarte multe domenii, inclusiv în cel al sarcinilor nedorite*”⁶ iar Ligia Deca, Ministra Educației explica cu aceeași ocazie că există prevederi care vizează introducerea unor tematici obligatorii în cadrul programelor școlare cu privire la Educația pentru sănătate care va include noțiuni de sănătate a reproducerii adecvate vârstei și contextului social în care școala se află.⁷

Un alt aspect ce urmează a fi stabilit de minister în perioada următoare este **vârsta** de la care va începe predarea disciplinei/modului „Educație pentru Sănătate”. Din unele declarații ale reprezentanților ministeriali a reieșit că tema se va preda la toate vârstele. În cealaltă lege, în care se disputa predarea Educației pentru Sănătate, respectiv Legea 272/2007 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, se preciza că predarea va începe de la clasa a VIII-a.

Discuția despre predarea unor noțiuni ce țin de educația sexuală s-a inițiat cu ani în urmă de societatea civilă. Cele mai vizibile acțiuni civice au început în preajma începutului de an școlar 2015-2016, când 66 de organizații neguvernamentale au lansat un apel public către Ministerul Educației intitulat „Apel de urgență pentru educație sexuală în școli”⁸. La momentul respectiv (ca de altfel și în prezent) statisticile oficiale arătau că materia opțională „Educație pentru Sănătate” este predată unui procent foarte mic de tineri, aflați în doar 6% din totalul unităților școlare⁹. În susținerea apelului, organizațiile neguvernamentale au organizat, la inițiativa Coaliției pentru Egalitate de Gen, și un flashmob itinerant cu revendicarea „Vrem educație sexuală în școli”, pe traseul Guvern – Ministerul Educației – Institutul de Științe ale Educației – Ministerul Sănătății – Piața Unirii din București. ONG-urile au semnalat cu acel prilej „*situația critică din România în care tinerii din învățământul preuniversitar continuă să fie privați de informații cu privire la educația sexuală, care ar putea preveni o multitudine dintre problemele cu care fetele și băieții se confruntă în zilele noastre, de la apariția de sarcini nedorite, infecții cu transmitere sexuală, până la manifestări sexiste și homofobe și acte de violență sexuală*”¹⁰.

La scurt timp după apelul inițiat de Coaliția pentru Egalitate de Gen, unele organizații religioase s-au mobilizat împotriva inițiativei. Printr-o scrisoare către Ministerul Educației, din septembrie 2015, mai multe organizații creștin-conservatoare au respins vehement propunerea ca școala să aibă un rol în educația tinerilor pe teme de sexualitate, susținând că „părinții sunt cei mai buni educatori ai copiilor în materie de viață intimă și de familie”¹¹. În plan legislativ, în mai 2016, deputatul independent Ninel Peia a depus un proiect de lege intitulat „Inocența Copilăriei”¹² care interzicea profesorilor să predea educație sexuală în învățământul

6. EduPedu, 30 martie 2023: <https://www.edupedu.ro/disciplina-educatie-pentru-sanatate-trebuie-introdusa-obligatoriu-in-scoli-cu-un-continut-adekvat-varstei-sustine-ministrul-sanatatiei-in-proiectele-legilor-educatiei-educatia/>

7. Idem

8. Apel public Coaliția pentru Egalitate de Gen, 25 septembrie 2015 <https://ongen.ro/2015/09/25/apel-de-urgenta-pentru-educatie-sexuala-in-scoli/>

9. Raport Administrația Prezidențială https://www.presidency.ro/files/userfiles/Raport_educatie_pentru_sanatate_19_ian_2016.pdf

10. Din expoziția online 10 ani de acțiuni feministe în stradă <https://expozitie.ongen.ro/evenimente/flashmob-itinerant-vrem-educatie-sexuala-in-scoli/>

11. <https://ortodoxiatinerilor.ro/scrisoare-ministerul-educatiei-educatia-sexuala/>

12. Proiect de Lege pentru “Inocența Copilăriei” privind interzicerea cursurilor de educație sexuală în învățământul preșcolar, primar și gimnazial, fără acordul scris al părinților sau tutorelui https://cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?idp=15735

preșcolar, primar și gimnazial, fără acordul scris al părinților sau tutorelui. În proiectul legislativ erau prevăzute pedepse pentru cadrele didactice care predau noțiuni de educație sexuală în lipsa acordului părinților, cu închisoarea de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă. Proiectul a fost respins definitiv în 2018.

Cele mai intense dezbateri parlamentare pe subiect au avut loc între 2018 și 2022. Principala dispută a fost cu privire la acordul din partea părinților, dar și dacă în loc de educație sexuală să se opteze pentru denumirea mai puțin explicită de „educație sanitară”. Legea care a făcut obiectul disputelor nu a fost, cum ne-am fi așteptat, Legea Învățământului, ci Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului. Disputele s-au dus nu numai la nivel parlamentar ci și dincolo de Parlament, prin implicarea unor actori instituționali de prim nivel ca Președintele României, Curtea Constituțională, Ministerul Educației, Biserica Ortodoxă, raporturi ONU.

Primele amendamente au apărut în noiembrie 2018, depuse de deputații Cristina Iurișniți, (USR), Camelia Gavrilă și Nicolae Georgescu (PSD), în cadrul unei propuneri legislative¹³ de modificare a Legii 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului. Amendamentele prevedeau obligativitatea introducerii și derulării în școli, **cel puțin o dată pe semestru**, a unor programe de educație pentru viață, inclusiv educație sexuală pentru copii, în vederea prevenirii contactării bolilor cu transmitere sexuală și a gravidității minorelor. Până la acel moment, legea prevedea că educația pentru sănătate se predă în școli „în mod sistematic”, dar, în realitate, de cele mai multe ori nu se predă deloc. Proiectul de lege a fost votat favorabil în martie 2020, iar în 3 aprilie 2020, în plină pandemie de Covid 19 și stare de urgență, a fost promulgat de președinte țării, devenind Legea 45/2020.

Modificarea legislativă nu a rămas mult timp în picioare, pentru că tabăra conservatoare din Parlament, coagulată în jurul așa numitului „Grup Creștin de Rugăciune al Parlamentului României” ce reunește deputați și senatori de la toate partidele parlamentare, s-a mobilizat rapid. În iunie 2020, conservatorii au profitat de demersurile privind alte modificări la Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului pentru a aduce un amendament¹⁴ prin care „educația sexuală” a fost înlocuită cu „**educație sanitară**” și se predă **numai cu acordul părintelui sau al reprezentantului legal al copilului**. Intrarea în vigoare a legii cuprinzând noile amendamente a fost însă temporar blocată de Administrația Prezidențială care, la apelul mai multor organizații neguvernamentale, a inițiat o sesizare la Curtea Constituțională depusă în 24 iunie 2020¹⁵ și respinsă de CCR în septembrie 2020. Ulterior, Președintele a depus o cerere de reexaminare a legii, transmisă în 4 noiembrie 2020 către Parlament¹⁶. În care a subliniat că „importanța educației pentru sănătate, mai ales a educației sexuale rezultă îndeosebi din necesitatea asigurării unui climat sănătos, în deplină siguranță pentru realizarea relațiilor dintre indivizi, care să garanteze integritatea fizică și psihică a acestora.” Totodată, președintele s-a declarat împotriva predării materiei numai cu acordul părinților, motivând că „ar avea ca efect restrângerea accesului copiilor la o educație adecvată, cu atât mai mult cu cât această limitare nu se aplică și în cazul altor tipuri de programe”.

13. https://cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=17540

14. Amendamentul este propus la sedinta comună a Comisiei Juridice și a Comisiei de Muncă din Cdep din 2 iunie 2020. https://cdep.ro/comisii/munca/doc/2020/ri457_19.docx

15. <https://www.presidency.ro/ro/media/comunicate-de-presa/sesizare-de-neconstitutionalitate-asupra-legii-pentru-modificarea-si-completarea-legii-nr-272-2004-privind-protectia-si-promovarea-drepturilor-copilului>

16. <https://www.presidency.ro/ro/media/comunicate-de-presa/cerere-de-reexaminare-asupra-legii-pentru-modificarea-si-completarea-legii-nr-272-2004-privind-protectia-si-promovarea-drepturilor-copilului>

Situația în jurul modificărilor legislative a atras atenția și organismelor internaționale. În septembrie 2020, șase raportori ONU au solicitat Guvernului României să dea explicații cu privire la două proiecte legislative problematice la momentul acela: îngrădirea accesului tinerilor la educație sexuală în școli și un alt proiect de lege, cel referitor la interzicerea referirilor la gen în școli (care avea să fie respins în cele din urmă de Curtea Constituțională): „*Ne exprimăm îngrijorarea cu privire la faptul că proiectele de lege propuse sunt incompatibile cu principiul nediscriminării coroborat cu dreptul la educație și dreptul la cel mai înalt standard de sănătate fizică și mentală care poate fi atins, inclusiv sănătatea sexuală și reproductivă, prin refuzul accesului la informare și educație.*”, arătau cei șase raportori ONU¹⁷.

În iunie și iulie 2021 au existat dezbateri aprinse în Parlament pe fondul cererii de reexaminare a Legii 272/2004 din partea Președintelui României, iar în cele din urmă, în 2022, cererea președintelui a fost respinsă. Singura formațiune care a susținut reexaminarea legii a fost USR PLUS, care n-a reușit să-și convingă partenerii de guvernare din PNL și UDMR să susțină modificările cerute de Administrația Prezidențială, chiar dacă individual au existat parlamentari de la toate partidele care au susținut cauza. De cealaltă parte, tabăra conservatoare s-a impus, având și susținerea Bisericii Ortodoxe. Sfântul Sinod a intervenit public, printr-un comunicat din 22 iunie 2021, precizând că „*își reafirmă poziția sa cu privire la păstrarea caracterului opțional al orelor care vizează <educația pentru viață> și avertizează asupra riscurilor unei <educații sexuale> cu un conținut ideologic potrivit valorilor familiei creștine și inadecvat vârstei copiilor.*”¹⁸. În tabăra conservatoare, unele declarații au alunecat și spre rasism, senatorul Titus Corlățean (PSD), membru al Grupului de Rugăciune din Parlament declarând că educația sexuală nu va rezolva problema mamelor minore, aceasta fiind de fapt o problemă a etniei rome greu de soluționat¹⁹. Totodată, în viziunea lui Corlățean predarea educației sexuale în școli reprezintă rezultatul unei „ideologii neomarxiste de a impune călcarea în picioare a inocenței copiilor noștri”²⁰.

Poziția fermă a Ministerului Educației, pe parcursul dezbaterilor parlamentare din 2021 și 2022 în jurul subiectului predării educației sexuale în școli, exprimată de Ministrul Sorin Cîmpeanu, a fost că programele școlare nu se decid în Parlament și în nici un caz într-o altă lege decât Legea învățământului, fiind atribuția specialiștilor de la Ministerul Educației: „*În România, ca de altfel în orice stat civilizată, programele școlare sunt atributul specialiștilor din Ministerul Educației. Legea educației naționale (LEN) prevede la art 65. alin. (4) că planurile cadru și programele școlare sunt elaborate de către organismele abilitate ale Ministerului Educației. Tot LEN, la art. 5 alin. (1), prevede că, în domeniul educației, dispozițiile LEN prevalează asupra oricăror altor prevederi normative. În cazul unui conflict între acestea se aplică dispozițiile Legii educației naționale. Pe această bază legislativă, Ministerul Educației își asumă promovarea unei discipline obligatorii - ,Educație pentru viață', care să cuprindă,*

17. <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=25554>

18. Comunicat al Sfântului Sinod, iunie 2021 <https://basilica.ro/deciziile-sfantului-sinod-vor-fi-infiintate-doua-parohii-in-ljubljana-si-dubai/?swcfpc=1>

19. Război politic cu educația sexuală în școli. De ce se tem liderii PSD și AUR de „masturbarea timpurie” și de „creierul supersexualizat”, Digi 24, 16.06.2021 <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/razboi-politic-cu-eduati-a-sexuala-in-scoli-de-ce-se-tem-liderii-psd-si-a-ur-de-masturbarea-timpurie-si-de-creierul-supersexualizat-1565737>

20. Idem

de la clasa a V-a până la clasa a XII-a, module obligatorii, adaptate vârstei elevilor”²¹, declara ministrul într-o intervenție publică.

Ministerul Educației a pus în dezbatere publică proiectul²² noii Legi a Învățământului Preuniversitar la foarte scurt timp după încheierea disputei parlamentare în jurul amendamentelor la Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, prin care s-a respins cererea de reexaminare a Președintelui României (Parlamentul stabilind, la momentul respectiv, că educația pentru sănătate se face numai cu acordul părinților, începând cu clasa a VIII-a),

În forma inițială a Legii Învățământului pusă în consultare publică de Ministerul Educației, în iulie 2022, se prevedea introducerea disciplinei „Educație pentru viață”, predată în învățământul primar, secundar inferior și liceal și adaptată vârstei și nivelului educațional. Disciplina Educație pentru Viață cuprindea, în faza de proiect inițial al Legii învățământului, următoarele teme: mediu, **educație pentru sănătate**, educație financiară, educație juridică, educație antreprenorială, educație tehnologică, educație rutieră, educație civică, educație interculturală și educație pentru cetățenie democratică, **egalitate de gen**, gândire critică, oratorie și dezvoltare personală, securitate cibernetică, educație pentru alimentație sănătoasă și alte module care pot fi stabilite prin ordin al ministrului educației. Nu era precizat dacă disciplina este opțională, cu acordul părinților sau obligatorie, deși existase cu un an înainte o declarație a Ministrului Educației conform căreia se va preda numai cu acordul părinților, la fel ca religia ²³.

În cele din urmă, după mai multe revizuri în comisiile parlamentare, Legea învățământului Preuniversitar – anume Legea 198/2023, adoptată în prima jumătate a anului 2023, nu mai prevede disciplina Educație pentru Viață, ci doar temele obligatorii din planurile cadru de învățământ și programele școlare. Noutatea este dată de caracterul **obligatoriu**, prin urmare fără acordul părinților, pentru studierea temelor. Legea învățământului preuniversitar abrogă prevederile contrare ei, asta însemnând că sunt abrogate și prevederile din Legea 272/2004, intens disputate de parlamentari în anii 2018-2022, care impuneau acordul părinților pentru predarea Educației pentru Sănătate. Ceea ce lipsește în varianta finală a legii este stabilirea nivelului de la care se va preda Educația pentru Sănătate, primar, gimnazial și/sau liceal, rămânând a fi stabilit la latitudinea Ministerului Educației. O altă modificare în varianta finală a legii este transformarea temei „egalitate de gen” în „egalitate de șanse”, în varianta finală a legii, fără a fi expusă o explicație pentru această modificare²⁴. De precizat că pentru Minis-

21. Cîmpeanu anunță că ministrul va promova disciplina Educație pentru viață, care va include și un modul de educație sexuală, Agerpres, 23.06.2021 <https://www.agerpres.ro/educatie-stiinta/2021/06/23/cimpeanu-anunta-ca-ministerul-va-promova-disciplina-educatie-pentru-viata-care-va-include-si-un-modul-de-educatie-sexuala--735553>

22. Proiectele de lege ale Educației, publicate de minister în consultare publică, EduPedu, 13 iulie 2022 <https://www.edupedu.ro/breaking-proiectele-de-lege-ale-educatiei-publicate-de-minister-in-consultare-publica/>

23. <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/educatie/florin-citu-despre-educatia-sexuala-in-scoli-de-anul-viitor-va-functiona-ca-ora-de-religie-decizia-e-luata-1572275>

24. Cercetătoarele Ionela Băluță și Anca Dumitru explică într-un raport publicat în 2023 următoarele: „Trebuie precizat că în România sintagma folosită în legislație și politicile publice este preponderent <egalitatea de șanse între femei și bărbați>, prescurtată adesea <egalitate de șanse>, ceea ce introduce o ambiguitate și poate duce la excluderea dimensiunii de gen (...). Termenul de egalitate de gen (și definiția genului) a fost introdus în Legea 202/2002 în 2015, dar rămâne în continuare foarte puțin folosit atât în legislație cât și în politicile publice.” <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2023/08/Analiza-privind-politicile-egalitatii-de-gen-in-Romania.-Abordarea-integratoare-de-gen-imputernicirea-politica-si-economica-a-femeilor-bugetarea-de-gen-2016-2022.pdf>

terul Educației „egalitatea de șanse” se referă de cele mai multe ori la copiii săraci, copiii cu dizabilități și cel mult copiii romi și foarte rar se referă la egalitatea de gen.

La momentul redactării raportului de monitorizare, calendarul de aplicare a legii ne spune că Ministerul Educației lucrează la conținutul Educației pentru Sănătate (și al temei Egalitate de Șanse), urmând ca modificarea curriculumului școlar să se aplice din anul școlar 2025-2026. Calendarul de aplicare a dispozițiilor noii Legi a învățământului a fost stabilit prin Ordinul de Ministru 6072/31 din august 2023 privind aprobarea unor măsuri tranzitorii aplicabile la nivelul sistemului național de învățământ preuniversitar și superior²⁵. Până când va fi disponibil și aplicabil un nou curriculum, se aplică dispozițiile legale în vigoare.

25. <https://monitoruloficial.ro/Monitorul-Oficial--PI--793--2023.html>

7. Accesul gravidelor și mamelor minore la educație

Și problema gravidelor și mamelor minore a fost în atenția politicilor publice în ultimii ani, România situându-se pe primul loc la capitolul sarcinilor la adolescente în Europa. Statisticile Eurostat¹ arată că, în România, în anul 2021, au născut 745 de tinere cu vârste între 10 și 14 ani și 16.997 de tinere cu vârste între 15 și 19 ani, reprezentând aproximativ un sfert din totalul nașterilor la adolescente din statele membre UE.

Statisticile INS² arată pentru anul 2022 o tendință în scădere, însă cifrele continuă să fie mari:

Vârsta mamei	Anul 2018	Anul 2019	Anul 2020	Anul 2021	Anul 2022
sub 15 ani	746	779	732	745	<u>705</u>
15-19 ani	19502	19052	17592	17273	<u>14904</u>
TOTAL 10-19 ani	20248	19831	18324	18018	15609

Studiile realizate de organizațiile Salvați Copiii și UNICEF România au arătat că o proporție mare din gravidele și mamele adolescente trăiesc în situații economice dificile și au acces limitat la servicii de sănătate și educație și condiții improprii de locuire, iar unele sarcini au rezultat din acte de violență sexuală sau din căsătorii forțate³⁴. În discursul public este adusă frecvent în discuție etnia adolescentelor, pentru a semnaliza că sarcinile lor ar fi o consecință a tradițiilor și căsătoriilor aranjate în comunitățile de romi. În realitate, fenomenul nu afectează în nici un caz numai etnia romă, lucru care a reieșit atât din studiul UNICEF (2020)⁵, dar și din întâlnirile cu mai mulți specialiști din DGASPC, DAS, medici de familie și mediatori sanitari, în cadrul proiectului *DAJPHEN – Rețele de solidaritate pentru femeile rome*, implementat de E-Romnja - Asociația pentru Drepturile Femeilor Rome, în parteneriat cu SASTIPEN - Centrul Romilor pentru Politici de Sănătate. Procentul gravidelor și mamelor minore de etnie rome poate fi mai ridicat decât în rândul populației general, dar acest lucru se explică prin faptul că comunitățile de romi sunt mai expuse dificultăților materiale, marginalizării și migrației interne și externe. Complexitatea fenomenului mamelor minore este dată de factori economici, culturali și sociali, incluzând și problematica abuzurilor sexuale asupra minorilor. O categorie de adolescente ignorată în discursul public când vine vorba de sarcinile la minore este cea a fetelor aflate în centrele de plasament, unele rămase însărcinate urmare a unor acte de violență sexuală (implicând chiar și personalul care le are în îngrijire!), sau din acte de proxenetism și trafic de persoane. În cadrul proiectului DAJPHEN al asociației

1. Eurostat: Live births by mother's age and educational attainment level https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/DEMO_FAEDUC__custom_7338344/default/table?lang=en

2. Institutul Național de Statistică, Baza de date Tempo Online, POP201B - Nascuti vii pe grupe de varsta ale tatalui si grupe de varsta ale mamei, macroregiuni, regiuni de dezvoltare si judete <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>

3. Salvați Copiii (2022) Analiză privind situația mamelor și gravidelor sub 18 ani din zonele rurale defavorizate <https://www.salvaticopiii.ro/sci-ro/files/9f/9f80c28c-2fb9-466a-9579-9ca68bdcee7f.pdf>

4. Raport UNICEF și Samas (2021) Sarcina la adolescente în România <https://www.unicef.org/romania/ro/rapoarte/sarcina-la-adolescente-%C3%AEn-rom%C3%A2nia>

5. Idem

E-Romnja, din discuțiile cu autoritățile județene din Giurgiu a reieșit problema sarcinilor la adolescentele din centrele de plasament⁶ și nivelul slab de dezvoltare a politicilor publice care adresează fenomenul, puținele proiecte derulate fiind cele în parteneriat cu ONG-uri care fac campanii de educație și prevenție a sarcinilor nedorite⁷.

În general, când vorbim de fenomenul sarcinilor la adolescente putem spune că stadiul intervențiilor guvernamentale este incipient în toate politicile publice, nu doar educațional, dar și de acces la sănătate (contracepție și avort, monitorizarea sarcinii, teste și screening etc.), asistență socială (acces la alocația copilului, indemnizații sociale etc.) sau de sprijin în gestionarea actelor administrative (înregistrarea certificatului de naștere al copilului, semnarea actelor de externare din maternitate în absența părintelui etc.).

Cele mai promițătoare schimbări se preconizează a se întâmpla în domeniul educației, prin modificările aduse în 2023 Legii Învățământului Preuniversitar. În alte domenii lipsesc politicile publice specifice care să adreseze nevoile acestei categorii de tinere vulnerabile, ori puținele prevederi legale existente nu sunt suficient aplicate. În domeniul sănătății nu sunt implementate politici proactive de sprijin în accesul gravidelor și mamelor minore la serviciile de sănătate, cu toate că aceste gravide/mame au riscuri medicale mai mari, în special când ne referim la minorele cu vârsta sub 15 ani, al cărui corp nu este suficient de maturizat pentru a duce o sarcină. Aceste tinere accesează într-un procent mai mic serviciile de sănătate decât gravidele și mamele adulte, întrucât cadrele medicale solicită prezența părintelui. Din punct de vedere legal⁸, începând cu vârsta de 16 ani nu este obligatoriu acordul părintelui pentru accesarea serviciilor de sănătate sexuală și reproductivă, dar în practică unele cadre medicale solicită prezența părintelui sau tutorei legale. În asistența socială, intervențiile specialiștilor se limitează de cele mai multe ori la situațiile în care se demarează proceduri pentru decăderea părinților minorei gravide/mame din drepturile părintești, nu și pentru sprijinirea minorei în situații mai puțin grave.

În ceea ce privește accesul la educație, ancheta sociologică a organizației Salvați Copiii⁹ din februarie 2022, pe un eșantion de 260 de mame și gravide cu vârsta sub 18 ani, arată următoarea situație îngrijorătoare:

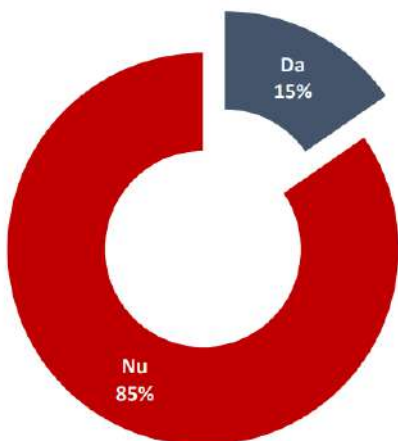
6. Abuzuri sexuale și minore însărcinate în centrele de plasament din Giurgiu, Observator News, 23.06.2023 <https://observatornews.ro/eveniment/caz-halucinant-abuzuri-sexuale-si-minore-insarcinate-in-centrele-de-plasament-din-giurgiu-528957.html>

7. În ceea ce privește educația tinerelor din centrele de plasament, în vederea prevenirii sarcinilor nedorite, în septembrie 2022, Ministerul Familiei, Tineretului și Egalității de Șanse a anunțat demararea unui proiect-pilot în parteneriat cu Asociația „Și eu sunt părinte” pentru organizarea unor ateliere de educație sexuală pentru tinerii din centrele de plasament. La începutul anului, primele ateliere au fost organizate în parteneriat cu Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 5, București, neexistând informări publice despre activități în alte locații din țară. <https://www.facebook.com/saveyourfertility.ro/posts/pfbid02ob5DQ49Tcz9rDsM1ebXEYL4KA6a8D1CPAPpkZZsUxrPJ6tLbsoV9jvY1xMW6eYWel>

8. Conform articolului 661, lit. b) din Legea 95/2006 minorii în vârstă de peste 16 ani își pot exprima consimțământul în absența părinților sau reprezentantului legal în situații medicale legate de diagnosticul și/sau tratamentul problemelor sexuale și reproductivă.

9. Salvați Copiii (2022) studiul cit.

Mergi la școală?

Dacă nu, când ai abandonat școala?

Conform studiului Salvați Copiii, 85% dintre mamele și gravidele minore nu merg la școală, majoritatea acestora abandonând școala înainte de sarcină, iar 11% nu au fost niciodată la școală. Ținând cont că un procent de 76% dintre aceste tinere se aflau în afara sistemului de învățământ la momentul în care au rămas însărcinate, este clar că nu este suficientă intervenția la nivelul politicilor educaționale pentru prevenția sarcinilor și reducerea riscului de abandon școlar, în cazul lor. În privința procentului de 21% dintre tinere gravide care au abandonat școala pe perioada sarcinii și 4% după ce au născut, motivele abandonului școlar, menționate în studiul Salvați Copiii, au fost: discriminarea etnică în cazul fetelor rome; distanța mare și lipsa transportului public până la școală; migrația în străinătate și reîntoarcerea în țară.

Inspectoratele școlare județene nu au monitorizat sistematic situația elevilor însărcinate și în situație de abandon școlar, după cum a arătat o investigație jurnalistică a Dela0¹⁰ realizată în iunie 2021, în șase județe din sud-estul României: Constanța, Tulcea, Galați, Brăila, Călărași și Ialomița. În cele 6 județe, în perioada 2015-2020, aproape 4.600 de minore au născut în spitalele de stat, iar un sfert nu împliniseră 16 ani când au devenit mame. Din cele 4.600 de cazuri de minore care au născut, inspectoratele școlare județene aveau consemnate mai puțin de 150 de cazuri, trei dintre inspectoratele școlare din cele 6 județe neavând nici o înregistrare cu privire la elevele mame (Brăila, Galați și Constanța). Un număr mic de eleve au fost consiliate psihologic în sistemul de educație și sprijinite pentru prevenirea abandonului școlar.

Pentru a face un pas în direcția unei intervenții multidimensionale în sprijinul gravidei și mamei/părintelui minor/ă, cu participarea complementară a școlii, medicului de familie, asistentului social, medicilor de specialitate, poliție, primărie etc. s-a propus înființarea unui **Registru național al gravidelor și mamelor minore**¹¹, proiect inițiat în septembrie 2022 de două deputate USR, Oana Țoiu și Monica Berescu. Obiectivul lor era crearea unei baze de date

10. PING-PONG ÎN ȚARA ORBILOR. În fiecare zi două minore nasc în spitalele publice din sud-estul României, dar instituțiile sunt preocupate să-și paseze responsabilitatea, investigație Dela0, 2 iunie 2021, <https://beta.dela0.ro/in-fiecare-zi-doua-minore-nasc-in-spitalele-publice/>

11. Propunere legislativă pentru înființarea Registrului național al gravidelor și mamelor minore, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr.272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului https://cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?idp=20525

la nivel național al adolescentelor aflate în situație de risc/însărcinate, în vederea coordonării datelor între sectoare și utilizării acestora la nivel național, județean și local. Registrul consta într-o platformă unică electronică dezvoltată la nivel național, în cadrul căreia DGAPSC-urile, în parteneriat cu alte instituții cu atribuții în domeniul drepturilor copilului, ar putea centraliza informațiile în scopul asigurării serviciilor de protecție socio-medicală, consiliere psiho-emoțională și educație școlară a gravidelor/mamelor minore. În propunerea legislativă respectivă se prevedea ca în unitățile școlare să se asigure consiliere psiho-pedagogică și alte forme de sprijin educațional pentru continuarea frecventării cursurilor școlare de către gravide și mame minore, precum și „organizarea anuală a unui program național dedicat reintegrării în sistemul educațional a mamelor minore, pentru clasele V-XII, cu participare online, opțional pentru acestea ca alternativă la cursurile de zi”, inclusiv asigurarea tabletelor, programelor software și accesului la internet de către Ministerul Educației. Totodată, se prevedea obligația cadrelor didactice care au luat la cunoștință de starea de graviditate sau maternitate a unei minore de a sesiza serviciul public de asistență socială din localitatea în care se află unitatea școlară a minorei.

În punctul de vedere transmis la Parlament, Guvernul nu a susținut propunerea de înființare a Registrului Național al gravidelor și mamelor minore¹², justificând că Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție (ANPDCA) are în implementare proiectul „Sistem informatic Național pentru Adopție – SINA”, finanțat prin fonduri europene, prin care se va dezvolta un sistem informatic centralizat pentru serviciile publice de asistență socială din țară. Cu toate acestea, informațiile disponibile despre proiectul „Sistem Informatic Național pentru Adopție”¹³ arată că platforma respectivă este destinată exclusiv adopției, nu pentru abordarea multidimensională a intervențiilor în sprijinul gravidelor și mamelor minore. Cu privire la celelalte propuneri, din proiectul legislativ Guvernul a precizat că sunt deja prevăzute în cadrul legal existent. Printre obiecții, în punctul său de vedere, Guvernul precizează că Ministerul Educației și instituțiile din subordine, inclusiv școlile au obligația de a lua măsuri pentru „prevenirea abandonului școlar la nivelul comunității din motive pentru mariajul timpuriu, respectiv sarcina la minore”¹⁴.

Cel mai important pas în direcția integrării în educație a gravidelor și mamelor minore a fost realizat în anul 2023, prin noua lege a educației. Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023 prevede, printre altele: 1) că gravidele și mamele minore sunt considerate elevi aflați în risc de excludere (art. 67, pct. 3); 2) stabilește acordarea unor burse școlare de 700 de lei pentru „mamele minore reintegrate într-o unitate de învățământ”, pe perioada desfășurării activităților didactice, cu condiția frecventării orelor de curs (art. 108, pct. 19) și 3) stabilește o serie de măsuri adecvate pentru a proteja elevele gravide și elevii părinți de stigmatizare sau discriminare, inclusiv prin asigurarea unui mediu de învățare sigur și incluziv (art. 76).

Aprobarea metodologiei privind organizarea și monitorizarea școlarizării integrate a elevilor gravide și a elevilor părinți se va face până cel târziu la data de **01.03.2024**¹⁵, prin urmare chiar dacă noua lege a educației a intrat în vigoare la 3 septembrie 2023, aplicarea

12. Punctul de vedere al Guvernului cu privire la BP 565/2022, Plx 742/2022 https://cdep.ro/proiecte/2022/700/40/2/pvg742_2022.pdf

13. <https://www.adr.gov.ro/sistem-informatic-national-pentru-adopție/>

14. idem

15. Ordinul Ministrului Educației Nr. 6072/31 August 2023 privind aprobarea unor măsuri tranzitorii aplicabile la nivelul sistemului național de învățământ preuniversitar și superior <https://monitoruloficial.ro/Monitorul-Oficial-PI--793--2023.html>

prevederilor privind organizarea și monitorizarea școlarizării integrate a elevilor gravide și a elevilor părinți mai are de așteptat.

Școlarizarea integrată a elevilor gravide și a elevilor părinți este detaliată la art. 76 din Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023 și cuprinde într-adevăr măsuri complexe a fi luate la nivelul școlilor, în colaborare cu asistența socială și direcțiile județene de învățământ (fostele inspectorate școlare) pentru sprijinirea minorelor însărcinate sau mame. Printre măsurile ce vor fi luate se numără: posibilitatea elevilor de a învăța online și de a amâna examenele în cazul în care coincid cu perioada de naștere sau cu perioada de îngrijire a copilului, motivarea absențelor, transferul în cadrul unor grupe speciale, cu program flexibil, asistență medicală specifică în cabinetele de medicină școlară și în cabinete specializate, consiliere școlară și consiliere administrativă, activități de învățare remedială, activități în cadrul programului „Școala după școală” și al programului educațional „A doua șansă”. Se mai prevede, de asemenea, ca în cazul în care elevele gravide sau elevii părinți întâmpină dificultăți financiare în a-și asigura necesarul de rechizite, haine sau alte resurse necesare pentru a participa la cursuri, aceștia vor fi sprijiniți financiar (se va detalia în metodologia ce urmează să fie aprobată de Ministerul Educației). Noua lege a educației mai prevede ca pe toată perioada școlarizării elevilor gravide sau a elevilor părinți să fie desemnat un cadru didactic monitor cu rol de a supraveghea parcursul educațional al acestora, iar direcțiile județene de învățământ (fostele inspectorate școlare) vor monitoriza situația elevilor gravide și a elevilor părinți în ceea ce privește continuarea studiilor. Nu în ultimul rând, se precizează că va urma să fie dată și o metodologie comună a ministrului Educației și al ministrului Familiei, tineretului și egalității de șanse cu privire la „monitorizarea integrată” a elevilor gravide și elevilor părinți, iar managerul de caz va fi desemnat din cadrul serviciilor de asistență socială (DGASPC-uri).

În concluzie, noua lege a educației vine cu o bază mai solidă pentru asigurarea șansei la educație a elevilor gravide și a elevilor părinți de acum încolo, prin politici care să răspundă nevoilor specifice ale acestei categorii de tineri aflați în risc de excluziune. Pentru implementarea ei efectivă, schimbarea legislativă trebuie continuată cu adoptarea legislației secundare și cu alocările bugetare adecvate pentru susținerea măsurilor pe care legea le prevede.

8. Integrarea fetelor rome în educație. Rolul mediatorilor școlari

Incluziunea romilor în educație, atât a fetelor rome, cât și a băieților romi, este un obiectiv național asumat prin noua strategie în domeniu adoptată în anul 2022: *Strategia Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022—2027*¹, în contextul în care se înregistrează decalaje uriașe între nivelul de educație al populației rome comparativ cu nivelul de educație al populației majoritare pe diverse arii: participare școlară (rată mare de părăsire timpurie a școlii în rândul romilor), nivel de performanță școlară, calitatea actului didactic în școlile cu număr mare de copii romi, la care se adaugă fenomenul de discriminare și segregare etnică.

Potrivit datelor Agenției Europene a Drepturilor Fundamentale (FRA) în anul 2021, doar 22% din tinerii romi cu vârste între 20-24 de ani absolviseră studii secundare superioare, față de 83% din media populației generale, iar 77% absolviseră studii gimnaziale². Părăsirea timpurie a școlii este un fenomen extrem de răspândit în rândul romilor: conform datelor din 2021, 74% dintre copiii romi cu vârsta de școlarizare au părăsit timpuriu școala³, în timp ce în rândul populației general procentul în același an a fost de 15,3%⁴.

Politicile publice educaționale din perioada 2021-2023 care au ca obiectiv reducerea abandonului școlar au puține referințe la problema incluziunii școlare a romilor, motiv pentru care și măsurile luate sunt limitative. Am consultat în acest sens:

- **Raportul privind starea învățământului preuniversitar din România 2021 – 2022.** Cuprinde o analiză a situației învățământului și propune măsuri a fi luate la nivel guvernamental pentru îmbunătățirea accesului la educație. Puținele referințe la școlarizarea romilor sunt cuprinse în capitolul VI „Învățământ în limbile minorităților naționale”. Politicile publice menționate sunt: locurile speciale pentru romi la admiterea în licee pentru diferite specializări și în învățământul profesional și dual; programul de mediere școlară; programele de grădinițe estivale premergătoare clasei pregătitoare, pentru copiii romi care nu au urmat educație preșcolară; activitățile de monitorizare a segregării școlare de către Comisia Națională pentru Desegregare și Incluziune Educațională (CNDIE); predarea în limba maternă, inclusiv pregătirea profesorilor de limbă romani și predarea unor informații despre tradiția și istoria romilor⁵.
- **Programul Național pentru Reducerea Abandonului Școlar (PNRAS)**, din cadrul Proiectului Național de Reformă „România Educată” este finanțat din PNRR cu suma de 543 milioane euro. La baza implementării programului stă Mecanismul de Avertizare

1. Strategia Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022—2027 <http://anr.gov.ro/images/2022/Monitorul-Oficial-Partea-I-nr.-450Bis.pdf>

2. FRA: Roma survey 2021 <https://fra.europa.eu/en/data-and-maps/2023/roma-survey-2021>

3. Idem

4. <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/en/country-reports/romania.html>

5. Ministerul Educației. Raportul privind starea învățământului preuniversitar din România 2021 – 2022 https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2022/Transparenta/Starea_invatamantului/Raport-Starea-invatamantului-preuniversitar-2021-2022.pdf

Timpurie în Educație (MATE)⁶, dezvoltat de Ministerul Educației din fonduri europene, cu sprijinul Băncii Mondiale. Ordinul de Ministru de aprobare a MATE menționează că există o pondere mai ridicată a elevilor care se confruntă cu dificultăți socio-economice semnificative - sărăcie, condiții de trai precare, familii dezorganizate, sarcini timpurii „în rândul elevilor din mediul rural și din comunitățile marginalizate, de exemplu, în comunitățile de romi”. Cu toate acestea, în ghidurile solicitantului⁷⁸, în baza cărora școlile beneficiare au putut accesa fondurile din PNRR pentru reducerea fenomenului de părăsire timpurie a școlii, nu apar menționate problemele specifice cu care se confruntă copiii romi cu risc de abandon școlar (segregare etnică, bariere lingvistice și culturale, discriminare etc.).

Diferențele între sexe cu privire la participarea școlară a romilor **nu sunt semnificative**, spre deosebire de percepția publică conform căreia ar exista o rată de abandon mai mare în rândul fetelor, decât al băieților romi, din cauza mariajelor timpurii. O cercetare din 2014 a Fundației Roma Fund Education arată că există variabile diferite care favorizează abandonul școlar al fetelor rome, respectiv al băieților romi, care acționează în sens diferit anulându-se reciproc: „fetele înregistrează note mai bune la clasă – iar acest lucru reduce riscul de abandon – pe de o parte, însă de pe altă parte fetele din familiile cu situație materială mai grea sau pentru care școala nu este un mediu prietenos au risc de abandon ceva mai ridicat decât băieții în aceeași situație – confruntate cu factori care predispun la abandon acestea renunță mai ușor la școală decât băieții”⁹. Totodată, este important de avut în vedere că la nivelul populației generale rata de părăsire timpurie a școlii este mai mare în rândul băieților decât al fetelor, ceea ce înseamnă că în cazul romilor o rată de abandon școlar similară pe sexe maschează o poziționare mai slabă a fetelor rome în raport cu nivelul național al populației feminine.

Diferențe semnificative se înregistrează în ceea ce privește **motivele** pentru care fetele și băieții romi părăsesc timpuriu școala.

Motivele pentru care fetele rome de 16-29 de ani au declarat că au abandonat școala (au urmat cel mult învățământ gimnazial) sunt:

Motivul principal pentru care nu au continuat studiile fetele rome din România cu vârsta cuprinsă între 16 și 29 de ani care au obținut cel mult nivelul secundar inferior (ISCED2)	Procent
<i>Sursa: FRA. Roma survey 2021</i>	
Căsătorie, sarcină, naștere copii	20%
Căutarea unui loc de muncă	17%
Rezultate slabe la școală	16%

6. Metodologia de implementare și utilizare a modului informatic MATE și instrumentele MATE pentru prevenirea abandonului școlar și a părăsirii timpurii a școlii | Ordin 6000/2021 <https://lege5.ro/Gratuit/geydirrhezte/metodologia-de-implementare-si-utilizare-a-modului-informatic-mate-si-instrumentele-mate-pentru-prevenirea-abandonului-scolar-si-a-parasirii-timpurii-a-scolii-ordin-6000-2021?dp=gq2denjsge4temy>

7. Ghidul Solicitantului runda I https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2023/PNRR/PNRAS_II/Consultare_publica/Ghidul_solicitantului_PNRAS_Runda_II.pdf

8. Ghidul Solicitantului, runda II https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2023/PNRR/PNRAS_II/documente_finale/Ghidul_solicitantului_PNRAS_Runda_II_final.pdf

9. Roma Education Fund (2014) Părăsirea timpurie a școlii – cauze și efecte <https://romaeducationfund.ro/wp-content/uploads/2015/03/Parasirea-timpurie-a-scolii-cauze-si-efecte-studiu-OE20132.pdf>

Vrea sau trebuie să muncească	15%
Altele	12%
Nu vrea (lipsă de interes)	11%
Din motive de sănătate (boală, handicap)	3%
Consideră că este suficient de educată	2%
Nu a fost acceptat în nicio școală sau formare	2%
Nu își permite/este prea scump, (taxe/transport/cărți/îmbrăcăminte)	1%
Altele	1%

După cum vedem din datele colectate în raportul Agenției Europene pentru Drepturi Fundamentale din anul 2021, în România, una din cinci fete rome care a părăsit timpuriu școala înainte de finalizarea ciclului gimnazial a făcut-o ca urmare a căsătoriei, sarcinii sau nașterii unui copil. În schimb, băieții romi care au părăsit timpuriu școala înainte de finalizarea ciclului gimnazial au ca motiv principal munca (29%).

Motivul principal pentru care nu au continuat studiile <u>băieții romi</u> din România cu vârsta cuprinsă între 16 și 29 de ani care au obținut cel mult nivelul secundar inferior (ISCED2)	Procent
<i>Sursa: FRA. Roma survey 2021</i>	
Vrea sau trebuie să lucreze	29%
Căutarea unui loc de muncă	28%
Rezultate slabe la școală	13%
Nu a fost acceptat în nicio școală sau formare profesională	11%
Nu vrea (lipsă de interes)	11%
Nu își permite/este prea scump, (taxe/transport/cărți/îmbrăcăminte)	5%
Nu știu/Refuz	2%
Se consideră că este suficient de educat	1%
Căsătorie, sarcină, naștere de copii	1%

Un studiu calitativ al UNICEF din Republica Moldova¹⁰, care analizează în profunzime motivele abandonului școlar la copiii romi relevă faptul că băieții părăsesc școala de obicei pentru a se implica în activități aducătoare de venit, iar fetele pentru a se dedica muncii de îngrijire: căsătorie, sarcină, îngrijirea fraților mai mici sau a propriilor copii, munci casnice etc. Un alt factor identificat este cel al migrației mari a romilor, care își pune amprenta asupra posibilităților copiilor de a mai frecventa școala.

Căsătoriile timpurii, încheiate când fetele au 14-16 ani sau chiar mai puțin, se practică în unele comunități tradiționale rome, afectând șansele la educație ale fetelor. Problema nu este abordată în politicile publice educaționale ale Ministerului Educației consultate pentru realizarea raportului, însă persistența ei este documentată în Raportul Agenției Europene de Drepturi Fundamentale, anterior prezentat, dar și în diverse surse din mass media. Un amplu

10. UNICEF Moldova (2015) Copiii romi și accesul lor la servicii <https://www.unicef.org/moldova/media/851/file/Evaluarea-participativa-a-bariereleor-copii-romi.pdf>

reportaj din ziarul local „Turnul Sfatului” din martie 2023¹¹, de la lucrările Grupului de Lucru Mixt pentru Romi din Sibiu, arată că practica este răspândită în unele comunități tradiționale rome, iar autoritățile nu intervin, pe principiul că „așa este cultura romilor”.

„Problema aceasta a căsătoriilor timpurii încă se practică foarte des la noi în comunitate și ceea ce vreau să vă spun este că într-un viitor apropiat legea din România nu ar putea să stopeze sau să intervină în situația în care noi respectăm o tradiție de sute de ani pe care nimeni nu a reușit să o schimbe până acum (...) Fata noastră de 12 ani gândește altfel decât o fată din rândurile comunității majoritare, are alte principii, are alte vise. Dacă eu îmi las fata să meargă până la opt clase există pericolul ca la 14 ani să facă o prostie din cauza mentalității și gândirii pe care o are. Dacă îi lăsăm libertatea asta de a face o școală de opt clase, ca mai apoi să meargă la un liceu sau o facultate, există pericolul ca fata noastră, pentru că noi nu concepem ca fata noastră sau băiatul nostru să se căsătorească în afara comunității și există acest pericol. Apoi, expunerea ei este unul dintre cele mai periculoase lucruri pe care nu ni-l dorim și școala poate fi un factor pentru expunerea lor” (Traian Căldăraru, reprezentantului comunității de căldărari din Brateiu, județul Sibiu)¹².

Percepția reprezentantului comunității rome de la respectiva ședință nu pare a fi împărtășită de fetele din comunitate: „Vin fetele la mine și plâng, plâng că ar vrea să vină la școală, dar nu le lasă și de asta mă doare pe mine ” spune învățătoarea din sat¹³.

O politică publică importantă în reducerea fenomenului abandonului școlar în rândul romilor îl reprezintă programul de mediere școlară, care în prezent este însă insuficient dezvoltat și monitorizat. Mediatorii școlari sunt o punte de legătură între școli și comunitatea romă, participând activ la relația școală-familie-comunitate, favorizând implicarea părinților în luarea deciziilor cu privire la școlarizarea propriilor copii. Cu toate că rolul important al mediatorului școlar în prevenirea părăsirii timpurii a școlii de către copiii romi este recunoscut în documentele publice, în anul școlar 2021/2022, erau înregistrați la nivelul sistemului de învățământ doar 397 de mediatori școlari. Prin noua lege a educației intrată în vigoare în anul 2023 este prevăzut ca pentru funcția de mediator școlar, în comunitățile cu populație semnificativă de etnie romă, unde nu există mediator școlar care să îndeplinească condițiile de studii prevăzute de lege, nu este obligatoriu ca mediatorul școlar să dețină studii de licență sau absolvirea bacalaureatului urmată de specializarea în mediator școlar, fiind suficientă absolvirea clasei a XII-a/XIII-a fără diplomă de bacalaureat, urmată de un curs de formare profesională cu specializarea mediator școlar, recunoscut de Ministerul Educației. În acest fel, se asigură angajarea unor mediatori școlari din rândul comunității dezavantajate, atunci când postul respectiv nu este ocupat din cauza insuficienței studiilor absolvite.

11. Turnul Sfatului, martie 2023, Romii căldărari din Brateiu nu vor renunța la căsătoriile între minori și nu și vor trimite fetele la școală: „Eu nu am văzut niciodată poliția să se autosesezeze” <https://www.turnulsfatului.ro/2023/03/27/romii-caldarari-din-brateiu-nu-vor-renunta-la-casatoriile-intre-minori-si-nu-si-vor-trimite-fetele-la-scoala-bdquo-eu-nu-am-vazut-niciodata-politia-sa-se-autosesezeze-rdquo-201612>

12. idem

13. idem

9. Educația parentală

Educația parentală reprezentând acele informații transmise părinților prin care sunt sprijiniți să fie mai responsabili în creșterea și dezvoltarea propriilor copii, este o politică educațională dorită de Ministerul Educației și multe din organizațiile neguvernamentale și internaționale cu experiență în programele pentru dezvoltarea copiilor (Fundația Copiii Noștri, FONPC, UNICEF), care însă nu s-a putut și nu se poate implementa în momentul de față, în principal din cauza opoziției unor grupuri conservator- religioase.

Totuși, la momentul redactării acestui raport de monitorizare a intrat în vigoare noua Lege a Învățământului Preuniversitar care prevede la art. 14:

(2) *Statul sprijină părinții sau reprezentantul legal în vederea exercitării responsabilităților privind creșterea, îngrijirea, dezvoltarea și educarea copiilor. În acest scop, în unitățile de învățământ se organizează **cursuri de educație parentală** pentru formarea și dezvoltarea abilităților parentale pentru părinți și reprezentanți legali ai beneficiarilor primari sau viitori părinți.*

(3) *Pentru punerea în aplicare a prevederilor alin. (2), Ministerul Educației elaborează Strategia națională pentru educație parentală care se aprobă prin hotărâre a Guvernului, **în termen de 6 luni** de la data intrării în vigoare a prezentei legi, respectând valorile și principiile prevăzute la art. 2 și 3 și asigurând selecția formatorilor din cadrul unităților de învățământ sau din cadrul altor instituții naționale cu rol în educație.*

Prin urmare, noua lege a educației preuniversitare prevede obligația ca în martie 2024 România să aibă aprobată o Strategie Națională pentru Educație Parentală. Rămâne de văzut dacă de această dată demersul va reuși, ținând cont de anterioarele tentative care nu s-au concretizat.

O tentativă de adoptare a unei Strategii Naționale pentru Educație Parentală a avut loc în anul 2018. Proiectul de strategie era rezultatul unui amplu proiect la nivel național, implementat de Fundația Copiii Noștri, în parteneriat cu Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Copil (FONPC) și Organizația Formation des Parents din Elveția, finanțat printr-un grant din partea Elveției. Proiectul de strategie fusese definitivat de un grup de experți coordonat de UNICEF România. Efortul de consultare pentru elaborarea proiectului de strategie a fost amplu. La întâlnirile de lucru au luat parte reprezentanți de la Ministerul Educației, Ministerul Muncii prin ANPDCA, Ministerul Sănătății, Direcții Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului, inspectorate școlare și primării. În cadrul proiectului respectiv, FONPC și FCN au realizat consultări pe tematica strategiei în 15 județe, cu peste 1.000 de profesioniști din educație, asistență socială și sănătate. În proiectul de Strategie, inițiatorii arătau că au ca obiectiv „formarea unor atitudini și percepții ale părinților, familiilor și comunităților axate pe promovarea unui mediu pozitiv, în care copiii și tinerii pot să crească și să se dezvolte, să-și valorifice la maxim potențialul lor fizic și psihic nativ.” Totodată, inițiatorii sperau ca strategia să contribuie la sprijinirea părinților, astfel încât violența împotriva copiilor să fie stopată, în care părinții să-și susțină copiii pentru a merge la școală.¹ Inițiatorii au mai arătat că:

„Principiile după care Strategia Națională de Educație parentală 2018-2025 se ghidează sunt cele care guvernează drepturile omului, respectând toate convențiile pe care România le-a semnat și ratificat, precum și legislația în vigoare. Suntem convinși că, prin asumarea

1. Scrisoarea FONPC <http://fonpc.ro/wp-content/uploads/2018/07/Scrisoare-deschisa-FONPC.pdf>

*principiilor diversității, cum ar fi **echilibrul între sexe**, incluziunea persoanelor cu dizabilități, respectarea diferențelor culturale și reflectarea în organizațiile și instituțiile în care lucrăm a diversității societății, vom crea o lume mai bună pentru copiii noștri, în care șansele sunt egale, iar dreptul la liberă exprimare este respectat. Ne dorim să ne creștem copiii astfel încât să înlăturăm **stereotipurile de gen**, care influențează traseele în viață diferite ale fetelor și băieților, în acord cu legislația națională anti-discriminare și cu standardele Națiunilor Unite, ale Comisiei Europene și Consiliului Europei în acest domeniu”².*

Imediat după punerea în consultare publică a Strategiei de către Ministerul Educației, în iunie 2018, au apărut reacții negative din partea grupurilor conservatoare din Platforma Împreună, în frunte cu Coaliția pentru Familie, coaliție care la momentul respectiv promova proiectul de modificare a Constituției pentru redefinirea familiei ca fiind compusă exclusiv din bărbat și femeie. Ceea ce i-a deranjat în primul rând pe conservatori a fost abordarea din Strategie conform căreia nu există un singur tip de familie, de tip tradițional, pentru conservatori orice altă definire a familiei fiind văzută ca un demers anti-creștin și anti-național. Președintele Coaliției pentru Familie declara la momentul respectiv că „Strategia MEN este documentul cel mai toxic emis de statul român după 1945. Ne întoarcem în bolșevismul totalitar și anticreștin al revoluției permanente și al ideologiei formării omului nou. (...) Statul român s-a hotărât să acționeze decisiv împotriva tuturor creștinilor din România. Prin reeducarea părinților, prin deconstrucția modelelor și valorilor împărtășite de milioane de creștini români.”³

Și Academia Română, printr-un comunicat de presă, a criticat în termeni duri proiectul de Strategie Națională pentru Educație Parentală, în linie cu argumentele conservatoare și naționaliste ale Platformei Împreună și ale Coaliției pentru Familie: „Proiectul Ministerului Educației Naționale, de legiferare a unui sistem de educație parentală fără nici un specific românesc, cu implicații enunțate explicit împotriva familiei tradiționale, ca nucleu al vieții sociale, culturale, morale și creștine, milenare a românilor, presupune o educație uniformă a copiilor, fără diferențe de sex, de particularități antropologice și psihologice, de mediu comunitar (rural, urban), etnic. Proiectul echivalează cu o încercare, asemănătoare celor din statele cu regimuri totalitare internaționaliste sau globaliste, de obținere a ceea ce s-a numit mereu „omul nou“, fără familie, fără naționalitate, fără țară, fără identitate”⁴.

Reacțiile conservatorilor nu s-au limitat la poziționările publice. La fel ca în alte ocazii, ei au luat cu asalt adresele de email ale Ministerului Educației cu solicitări de retragere a Strategiei, au făcut vizite de intimidare la sediul FONPC și le-au trimis inițiatorilor proiectului emailuri cu amenințări, injurii și blesteme, acuzându-i că sunt reprezentanți ai sexo-marxismului, promovează „ideologia de gen”, „spală oamenii pe creier” și că „o să-i trăsnească Dumnezeu”⁵.

La trei săptămâni de la punerea Strategiei în consultare publică, Ministerul Educației a anunțat că a retras proiectul și l-a retrimis spre examinare inițiatorilor: „Dat fiind feedback-ul colectat din partea persoanelor interesate, precum și necesitatea de a îmbunătăți proiectul de strategie, MEN nu își poate asuma în actuala formă acest document.”, se arăta în comunicarea

2. idem

3. Active News, 1 iulie 2018, <https://www.activenews.ro/stiri/Mihai-Gheorghiu-despre-strategia-nationala-de-educatie-parentala-Este-documentul-cel-mai-toxic-emis-de-statul-roman-dupa-1945.-Ne-intoarcem-in-bolsevismul-totalitar-si-anticrestin-al-revolutiei-permanente-151658>

4. Curs de Guvernare, 9 iulie 2018 <https://cursdegovernare.ro/reactii-dura-la-strategia-pentru-educatia-parentala-considerata-un-atac-la-adresa-familiei-traditionale.html>

5. Newsweek, dată incertă <https://newsweek.ro/educatie/scandalul-retragerii-strategiei-de-educatie-parentala-din-dezbaterea-publica>

publică⁶. FONPC împreună cu 56 de ONG-uri membre, alături de 70 de ONG-uri active în domeniul promovării și protecției drepturilor copilului și mediul universitar, i-au cerut la momentul respectiv, fără succes, Primei-Ministre Viorica Dăncilă să reia consultarea publică⁷.

O nouă variantă de Strategie Națională pentru Educație Parentală a fost pusă în dezbatere de Ministerul Educației patru ani mai târziu, în aprilie 2022, cu titlul **Strategia Națională „Părinți educați, copii fericiți”**⁸. Din noua variantă de proiect pusă în consultare publică, dar care n-a fost adoptată în cele din urmă, dispărea abordarea cu privire la tipurile diverse de familie și o parte din textele despre promovarea egalității de gen. În tabelul comparativ următor se poate observa cum din varianta de Strategie pusă în consultare publică de Ministerul Educației în 2022 au fost eliminate numeroase referiri la egalitatea de gen ce existaseră în varianta din 2018:

<p>Proiect de Strategie Națională pentru Educație parentală Varianta din 2018⁹</p>	<p>Proiect de Strategie Națională pentru Educație parentală Varianta din 2022¹⁰</p>
<p>Strategia are la bază următoarele principii, care trebuie considerate în strânsă corelare unul cu celălalt.</p> <p>59.1. Principiul egalității de șanse între femei și bărbați și promovării diversității. Dezvoltarea unui sistem de educație parentală trebuie să integreze în mod activ principiul egalității de șanse între femei și bărbați, promovând o implicare crescută a bărbaților în programele de educație parentală. În acest sens, conținuturile programelor de educație parentală trebuie elaborate în vederea promovării unei implicări egale a femeilor și bărbaților în creșterea și îngrijirea copiilor și încurajării concilierii între viața privată și cea profesională. Mai mult decât atât, stilurile parentale trebuie revizuite din perspectiva relaționării cu copii și înlăturării stereotipurilor de gen, care influențează traseele de viață diferite ale fetelor și băieților, în acord cu legislația națională anti-discriminare și cu standardele Națiunilor Unite și ale Comisiei Europene în acest domeniu.</p>	<p>Strategia are la bază următoarele principii, care trebuie considerate în strânsă corelare unul cu celălalt.</p> <p>58.7. Principiul egalității de șanse între femei și bărbați. Dezvoltarea unui sistem de educație parentală trebuie să integreze în mod activ principiul egalității de șanse între femei și bărbați, promovând o implicare crescută a bărbaților în programele de educație parentală. În acest sens, conținuturile programelor de educație parentală trebuie elaborate în vederea promovării unei implicări egale a femeilor și bărbaților în creșterea și îngrijirea copiilor și încurajării concilierii între viața privată și cea profesională.</p>

6. Știri pe Surse, 6 iulie 2018, https://www.stiripesurse.ro/ministerul-educa-iei-anun-a-ca-nu-i-i-asuma-strategia-na-ionala-pentru-educa-ia-parentala_1275730.html

7. Centrul Filia, iulie 2018 <https://centrulfilia.ro/new/wp-content/uploads/2021/01/Scrisoare-deschisa-FONPC.pdf>

8. EduPedu, 20 aprilie 2022 <https://www.edupedu.ro/breaking-strategia-de-eduatie-parentala-lansata-in-dezbatere-de-ministerul-eduatiei-la-4-ani-de-la-scandalul-care-a-dus-la-retragerea-unui-document-similar-actul-se-va-aplica-din-2025-si-prevede/>

9. Proiect de Strategie Națională pentru Educație parentală pus în dezbatere în 2018 https://media.hotnews.ro/media_server1/document-2018-06-12-22504443-0-strategia-nationala-eduatie-parentala.pdf

10. Proiect de Strategie Națională pentru Educație parentală pus în dezbatere în 2022 https://www.edu.ro/sites/default/files/Strategie_Nationala_Educatie_Parentala_document_de_lucru_ME_2022.pdf

<p>62. Obiectivul specific 3: Dezvoltarea și consolidarea abilităților și competențelor parentale ale părinților/reprezentanților legali/persoanei în grija căreia se află copilul și ale tinerilor, ca viitori părinți. În vederea realizării acestui obiectiv se vor întreprinde următoarele măsuri:</p> <p>62.5. Selectarea și formarea resurselor umane din diverse sectoare în domeniul parentalității pozitive, capabile să presteze servicii de calitate pentru dezvoltarea abilităților și competențelor parentale la părinți/reprezentanții legali/persoana în grija căreia se află copilul și viitori părinți, acoperind domeniile educație, protecție și sănătate; selectarea și pregătirea resurselor umane se va face prin integrarea activă a perspectivei de gen la nivelul curriculei de formare. Nu în ultimul rând, tocmai pentru promovarea egalității de gen în rândul participanților la program, se va urmări existența unui raport echilibrat între numărul de femei și bărbați selectați pentru a activa ca educatori parentali.</p>	<p>61. Obiectivul specific 3: Dezvoltarea și consolidarea abilităților și competențelor parentale ale părinților/reprezentanților legali/persoanei în grija căreia se află copilul și tinerilor ca viitori părinți. În vederea realizării acestui obiectiv se vor întreprinde următoarele măsuri:</p> <p>61.5. Selectarea și formarea resurselor umane din diverse sectoare în domeniul parentalității pozitive, capabile să presteze servicii de calitate în dezvoltarea abilităților și competențelor parentale la părinți/reprezentanții legali/persoana în grija căreia se află copilul și viitorii părinți, acoperind domeniile educație, protecție și sănătate a copilului;</p>
<p>63. Prezenta strategie are în vedere un set de rezultate așteptate, după cum urmează:</p> <p>63.1. 25 % dintre specialiști (educație preșcolară, educație preuniversitară, asistență medicală primară și asistență socială), instruiți pentru a oferi programe de educație parentală pentru părinți / reprezentanți legali/persoana în grija căreia se află copilul și programe de dezvoltare a abilităților parentale în rândul tinerilor, ca viitori părinți; se va urmări respectarea egalității de gen în selecția și pregătirea resurselor umane;</p>	<p>62. Prezenta strategie are în vedere un set de rezultate așteptate, după cum urmează:</p> <p>62.1. 25% dintre specialiști (educație preșcolară, educație preuniversitară, asistență medicală primară și asistență socială), instruiți pentru a oferi programe de educație parentală pentru părinți/reprezentanți legali/persoana în grija căreia se află copilul și programe de dezvoltare a abilităților parentale în rândul tinerilor ca viitori părinți;</p>

Și față de noul proiect pus în dezbatere au apărut critici din sfera conservatoare, inclusiv din politică. Liderii partidului extremist AUR au declarat că „inițiativa nu are origine națională, ci este una de influență externă”, cerând retragerea documentului „și sancționarea autorilor”¹¹.

În acest context, este de apreciat că noua Lege a Învățământului Preuniversitar din 2023 a prevăzut aprobarea de către Guvern a Strategiei Naționale de Educație Parentală în termen de 6 luni de la intrarea în vigoare a legii. În momentul în care va fi pusă din nou în consultare publică, rămâne a fi monitorizată următoarea variantă pentru a vedea dacă va coincide cu varianta din 2022 sau va fi mai mult sau mai puțin conservatoare în felul în care abordează

11. AUR, mai 2022 <https://partidulaur.ro/aur-ministerul-educatiei-vrea-sa-reduce-parintii/>

tipurile de familii și egalitatea de gen. Similar cu alte situații în care s-a confruntat cu critici din partea unor grupuri conservatoare, Ministerul Educației nu a arătat în ultimii ani destulă forță pentru a face față, argumentativ, criticilor și dezinformărilor extremiste și nu a susținut suficient de ferm principiile egalității de gen, nediscriminării și educației incluzive. De aceea este impetuos necesar ca Ministerul Educației să creeze o structură internă (Direcție, Serviciu), cu experți formați la standarde internaționale în egalitate de șanse, nediscriminare și educație incluzivă, care să poată să facă față strategic, bine fundamentat, valului conservator, criticilor și dezinformărilor promovate în spațiul public de diverși actori conservatori, de extremă dreapta.

10. Concluzii și recomandări

Monitorizarea politicilor publice educaționale din perspectiva modului în care integrează și promovează egalitatea de gen, inclusiv în care realizează prevenirea și managementul violenței de gen, în perioada monitorizată (aprilie 2021 - august 2023), conduce la concluzia că există o slabă dezvoltare a acestor politici în România. Cadrul legal și strategic național cuprinde prevederi clare referitoare la rolul central al Ministerului Educației în derularea principalelor politici publice în acest domeniu, în colaborare cu alte instituții publice și cu parteneri sociali, dar implementarea prevederilor legale și a strategiilor se află într-un stadiu incipient. Unele prevederi legale sunt recente, fiind incluse în noile legi ale Educației, adoptate în 2023, și au o perioadă de până la 2 ani pentru a fi puse în aplicare, însă altele sunt demult adoptate și totuși insuficient puse în aplicare, de exemplu prevederile din Legea 202/2002 sau din Legea 217/2003, dar și din Strategiile Naționale privind egalitatea de șanse între femei și bărbați și din Strategia SINERGIE privind violența sexuală.

Una din problemele identificate se referă la lipsa unei perspective de gen în politicile educaționale de prevenire și sancționare a violenței. La momentul actual, **politicile anti-violență în școli sunt neutre din punct de vedere al genului**, adică nu abordează modul în care violența afectează diferit fetele și băieții, după cum nu abordează nici alte forme specifice de violență: rasistă, homofobică, transfobică, clasistă (împotriva săracilor), abilistă (împotriva persoanelor cu dizabilități fizice sau mintale) etc. Așa cum au arătat studiile citate în acest raport, anumite forme de violență în școli afectează într-o mai mare măsură fetele, în special formele de violență sexuală, cyberbullying-ul și violența profesor-elev de natură sexuală, iar alte forme de violență într-o mai mare măsură băieții, cum ar fi violența fizică, de aceea formele de violență în școli trebuie tratate în complexitatea lor, în mod specific. Pentru a preveni violența de gen sunt necesare modificări în curriculumul școlar, pentru a elimina stereotipurile de gen, a trata critic textele literare ale autorilor canonici în care femeile sunt tratate ca inferioare și ca victime ale violenței, inclusiv ale violenței sexuale, și de a include informații despre istoria mișcărilor de emancipare a femeilor și pentru drepturile civile și politice.

Pentru prevenția violenței sexuale, dar nu numai, este impetuos necesar accesul la educație sexuală în școli, astfel încât elevele și elevii să aibă cunoștințe fundamentate științifice, nu de pe internet, despre sexualitate, consimțământ, relații sănătoase, respect și egalitate în cuplu, să recunoască semnele abuzului sexual și la cine să apeleze în cazul în care îi cad victime. Educația sexuală are și rolul de a preveni dezvoltarea comportamentelor de agresor sexual, perpetuate în special în rândul băieților (a se vedea în acest sens și influența negativă a unor *influenceri* ca Andrew Tate în rândul băieților, ceea ce a făcut ca guvernele din țări ca Marea Britanie, SUA, Australia să inițieze programe de formare pentru cadre didactice, pentru a-i învăța cum să trateze la clasă asemenea comportamente misogine nocive).

Pe lângă slaba implicare a Ministerului Educației în promovarea egalității de gen, datorată și lipsei specialiștilor în egalitate de gen din minister (având drept cauză profundă și slaba finanțare a educației în ultimele decenii), o altă piedică majoră o reprezintă grupurile conservatoare și cultele, inclusiv Biserica Ortodoxă, care se opun anumitor progrese în domeniu. În ultimii ani, lor li s-au alăturat și actori politici de la partide de extremă dreapta, care amenință orice inițiativă ce are în componență termenul „gen”, sub pretextul că așa apără inocența

copiilor și „normalitatea”. Am analizat pe parcursul raportului de monitorizare mai multe situații în care opoziția conservatoare a devenit vocală: disputele în legătură cu predarea educației sexuale în școli, cu sau fără acordul părinților; blocarea adoptării Strategiei Naționale de Educație Parentală; reacțiile împotriva Manualului pentru predarea și integrarea egalității de gen la clasă, chiar dacă manualul fusese opera unor ONG-uri, nu a Ministerului Educației. Acestea sunt câteva exemple edificatoare asupra modului în care unele grupuri minoritare vocale și agresive pot influența negativ asumarea responsabilităților de către Ministerul Educației în sfera egalității de gen, stabilite prin legi și strategii naționale sau prin angajamente europene și internaționale. Un pas important a fost, totuși, realizat prin introducerea obligatorie a temei „Educație pentru Sănătate” în planurile-cadru și în programele școlare, conform noii Legi a Învățământului preuniversitar, ce va cuprinde, conform declarațiilor oficialilor ministerului, și elemente de educație sexuală (cel puțin pentru prevenția sarcinilor nedorite). Alte prevederi extrem de importante ale Noii Legi a Învățământului Preuniversitar nr. 198/2023 sunt cele referitoare la gravidele minore și părinții minori, o categorie extrem de vulnerabilă de tineri care se confruntă cu rate ridicate de abandon școlar. Studiile citate în cuprinsul raportului de monitorizare indică însă că mare parte a gravidelor/mamelor minore abandonaseră deja școala la momentul în care au rămas însărcinate, prin urmare este necesar ca politicile publice să se îndrepte și spre sprijinirea lor să se reîntoarcă la școală sau să urmeze programe de tipul „A doua șansă”.

Din monitorizare a mai reieșit că politicile publice adresate elevelor/ilor de etnie romă sunt la rândul lor insuficient dezvoltate, în special în prevenirea părăsirii timpurii a școlii, în ciuda faptului că rata de abandon școlar în rândul romilor este mult peste media națională. Din politicile publice analizate (programele naționale privind prevenirea părăsirii timpurii a școlii, inclusiv finanțate din PNRR), lipsește o abordare de gen, cu toate că datele Agenției Europene pentru Drepturi Fundamentale arată că pot exista motivații diferite de abandon școlar la fetele rome față de băieții romi. O problemă care afectează într-o mai mare măsură șansele la educație ale fetelor rome sunt căsătoriile timpurii în comunitățile tradiționale de romi, o situație slab abordată în politicile publice de reducere a abandonului școlar. Am arătat că rolul mediatorilor școlari pentru prevenirea abandonului școlar este important, prin urmare sunt necesare resurse pentru a extinde rețeaua națională de mediere școlară în cât mai multe comunități marginalizate, rome și nerome.

În concluzie, acest raport de monitorizare arată o slabă implementare a politicilor existente, în sensul în care pe hârtie avem legi și unele strategii, dar implementarea lor efectivă este insuficientă, întrucât nu există expertiză în instituțiile de educație și nici alocări bugetare pentru acțiuni concrete. Practic majoritatea proiectelor și acțiunilor ce țin de egalitatea de gen în educație sunt făcute de societatea civilă și mediul academic, nu de stat, ceea ce reprezintă o mare problemă.

RECOMANDĂRI:

1. Formarea personalului din Ministerul Educației și din Centrul Național de Politici și Evaluare în Educație

- Formarea de specialitate în domeniul egalității de gen ar oferi personalului din Ministerul Educației și CNPEE cunoștințele necesare pentru a integra principiul transversal al egalității de gen (*gender mainstreaming*) în toate politicile ministerului. Printr-un proces solid de învățare, personalul ministerului și al CNPEE, de la toate nivelurile, ar dobândi

cunoștințe teoretice și abilități practice care ar conduce la o transformare în direcția integrării egalității de gen în politicile educaționale și ar capacita angajații să facă față reacțiilor negative conservatoare bazate pe dezinformare.

2. Formarea responsabililor cu egalitatea de șanse din școli

- Responsabilii cu egalitatea de șanse numiți în școli în urma adresei Ministerului Educației nr. 154RS/09.09.2021, pot juca un rol important în promovarea egalității de gen la nivelul școlii și în identificarea situațiilor de discriminare și violență de gen, precum și în formularea intervențiilor necesare pentru managementul situațiilor de discriminare și violență de gen. În acest sens, se recomandă o bună formare a acestor responsabili, inclusiv prin furnizarea unor instrumente pentru organizarea de activități extra-curriculare din sfera egalității de gen - ateliere, jocuri, discuții pe teme precum: eliminarea stereotipurilor de gen, încurajarea fetelor să se orienteze spre discipline tehnice, identificarea comportamentelor sexiste sau violente la nivelul școlii și intervenții pentru remedierea lor etc.

3. Înființarea unei Direcții pentru Egalitate de Șanse și Nediscriminare în structura Ministerului Educației

- Este impetuos necesar ca la nivelul Ministerului Educației să se înființeze o structură internă de sine stătătoare care să aibă ca atribuții integrarea principiilor egalității de șanse și nediscriminării în toate politicile, programele și proiectele instituției. Ne referim nu doar la principiile egalității și nediscriminării de gen, dar și pe criterii de rasă, etnie, naționalitate, religie, orientare sexuală, abilitate fizică și mintală, venit, mediu de rezidență etc. Cu o expertiză internă solidă la nivelul ministerului, politicile educaționale care în prezent sunt insuficient dezvoltate în problematica egalității de șanse și nediscriminării ar putea fi mult îmbunătățite.

4. Colaborarea între Ministerul Educației și ANES în proiecte comune

- În prezent, protocolul dintre Ministerul Educației și ANES semnat în 2020 a expirat, fără a produce rezultate suficient de concludente. Colaborarea dintre cele două instituții este extrem de limitată, ceea ce face ca multe din prevederile legale și din strategiile naționale în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați, pe aria educație, să nu fie suficient puse în aplicare. Recomandarea este de a implementa un proiect comun al celor două instituții, eventual finanțat din fonduri europene, care să consolideze colaborarea dintre cele două instituții, în vederea punerii în aplicare a prevederilor legale și a strategiilor din domeniul egalității de șanse și al prevenirii și combaterii violenței de gen și a violenței sexuale.

5. Înființarea Grupului de lucru interministerial pentru integrarea noțiunilor de egalitate șanse și de tratament între femei și bărbați în programele școlare

- Înființarea grupului de lucru nu este doar la nivel de recomandare, ci reprezintă o obligație asumată prin Strategia Națională privind egalitatea de șanse între femei și bărbați 2022 – 2027. Grupul va fi coordonat de Ministerul Educației, ANES și Centrul Național pentru Politici și Evaluare în Educație și va avea ca rezultat emiterea unui Ordin al Ministrului Educației pentru includerea în programele școlare a unor noțiuni despre egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați.

6. Derularea unui proiect de cercetare pentru revizuirea programei școlare dintr-o perspectivă feministă

- Se recomandă dezvoltarea de către Ministerul Educației și/sau Centrul Național de Politici și Evaluare în Educație a unui proiect de cercetare, finanțat din fonduri europene sau din alte surse, care să aibă ca scop revizuirea programei școlare dintr-o perspectivă feministă, având ca rezultat o serie de propuneri concrete de manuale școlare și materiale didactice care nu mai reproduc stereotipuri de gen, analizează critic operele literare în care femeile sunt portretizate într-o relație de subordonare sau ca victime ale violenței, inclusiv ale violenței sexuale și propun includerea în studierea literaturii române și universale a unor autoare, astfel încât să se reducă dezechilibrul de reprezentare de gen în manuale. Totodată, este necesară revizuirea programei pentru predarea istoriei universale și istoriei românilor, pentru a include informații despre mișcarea de emancipare a femeilor și pentru câștigarea drepturilor civile și politice, precum și informații despre alte evenimente de interes din perspectiva drepturilor femeilor (de exemplu despre politica pro-natalistă a regimului Ceaușescu), și revizuirea altor discipline dintr-o perspectivă a egalității de șanse și de gen.

7. Includerea în programele anti-violență în școli a unei perspective de gen, incluzive și intersecționale

- Programele de management al violenței de gen, incluzând managementul bullyingului și al violenței profesor-elev, să includă o perspectivă de gen, incluzivă și intersecțională, pornind de la realitatea că formele de violență afectează în mod distinct fetele și băieții, unele forme de violență, în special cele de natură sexuală, având preponderent victime fete. Violența de gen afectează într-o mai mare măsură fetele din categoriile sociale vulnerabile: din centre de plasament, migrante, sărace, cu părinți plecați la muncă în străinătate, cu dizabilități. De asemenea, în intervențiile preventive se va ține seama de faptul că copiii percepuți ca „diferiți” sunt mai predispuși să fie victime ale violenței în școli – de la aspectul fizic, culoarea pielii, limba, religia, și, de asemenea, copiii care provin din medii sărace, cu părinți plecați la muncă în străinătate, copiii considerați neconformi cu genul și copiii migranți fiind într-o mai mare măsură expuși riscului de violență școlară.

8. Extinderea rețelei de mediatori școlari

- Se recomandă extinderea rețelei naționale de mediatori școlari, ca politică destinată reducerii riscului de părăsire timpurie a școlii în comunitățile rome și în comunitățile sărace și marginalizate. Totodată, este necesar să se facă o monitorizare și evaluare a activităților de mediere școlară și să fie puse la dispoziție programe de formare pentru persoanele care exercită profesia de mediator școlar.

9. Introducerea unor module privind egalitatea de gen și violența de gen în pregătirea psihopedagogică a viitoarelor cadre didactice

- Pentru formarea corespunzătoare a viitoarelor cadre didactice în cel privește modul în care se va aborda egalitate de gen la clasă, inclusiv violența de gen, se recomandă ca în modulele psihopedagogice de formare de specialitate să se regăsească cursuri în acest sens. De asemenea, aceste cunoștințe trebuie să se regăsească și în cursurile de formare continuă a cadrelor didactice.

Bibliografie

Agenția Europeană pentru Drepturi Fundamentale (2023) Roma survey 2021 <https://fra.europa.eu/en/data-and-maps/2023/roma-survey-2021>

Asociația pentru Libertate și Egalitate de Gen - A.L.E.G. (2022) Pachetul educațional „Beneficiile Egalității de Gen în Educația Timpurie” https://aleg-romania.eu/wp-content/uploads/2022/12/ALEG-BEE-Ghid-A4-web_compressed.pdf

Băluță, Ionela; Dumitru, Anca (2023) Analiză privind politicile egalității de gen în România. Abordarea integratoare de gen, împuternicirea politică și economică a femeilor, bugetarea de gen 2016-2022 <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2023/08/Analiza-privind-politicile-egalitatii-de-gen-in-Romania.-Abordarea-integratoare-de-gen-imputernicirea-politica-si-economica-a-femeilor-bugetarea-de-gen-2016-2022.pdf>

Borș, Bogdan și Leonte, Denisa pentru Terres des homes (2022) Raport de cercetare *Violența Bazată pe Gen în Școlile din România, Moldova și Ucraina*, <https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/Raport%20Cercetare%20ACTIV%20-%20Violen%C8%9Ba%20pe%20Baz%C4%83%20de%20Gen%20%C3%AE%20RO%20CMD%20CUA%20.pdf>

Centrul Filia (2016) Studiu exploratoriu privind hărțuirea sexuală în universități <https://centrulfilia.ro/hartuirea-sexuala-in-universitati/>

Centrul Filia (2021) Raport de cercetare despre hărțuirea sexuală în universități <https://centrulfilia.ro/universitati-licee/raport-cercetare-hartuirea-sexuala-in-universitati/>

Columban, Alexandra; Ilisei, Irina; Marțiș, Dana; Grünberg, Laura; Lincan, Georgiana; Voina, Andreea (2022) Manual pentru predarea și integrarea la clasă a egalității de gen <https://ongen.ro/2022/09/07/manual-egalitate-de-gen/>

Cosima Rughiniș, Laura Grünberg, Raluca Popescu (coord.) (2015), *Alice în Țara Manualelor. O explorare a personajelor care îi inspiră pe copii în școală*, Universitatea București <https://www.scribd.com/document/270405416/Raportul-Integral-Alice-in-TaraManualelor>

Dietze, Gabriele; Roth, Julia (2020). *Right-Wing Populism and Gender: European Perspectives and Beyond* <http://www.jstor.org/stable/j.ctv371cn93>

Driel, Barry van; Donlevy, Vicki; Melstveit Roseme, Maria - Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (European Commission) (2023) *Issue paper on gender equality in and through education*, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d36b1bdf-adae-11ed-8912-01aa75ed71a1/language-en>

GREVIO (2022) Evaluation Report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) ROMANIA <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2022/12/Final-report-on-Romania.pdf>

Grünberg, Laura; Rusu, Andreea; Samoilă, Elena Barometru de gen FILIA (2018) <https://centrulfilia.ro/new/wp-content/uploads/2021/01/Barometru-de-gen-2018.-Centrul-FILIA.pdf>

Ileana Costache, Andreea Gușă și Walabe Iyaawa Dimiti pentru Societatea de Educație Sexuală și Reproductivă (2022), Raportul de cercetare *Percepții, opinii, cunoștințe și practici referitoare la violența bazată pe gen în contextul mediului școlar și a politicilor naționale privind prevenirea și combaterea violenței, violenței împotriva femeii și asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați* <https://secs.ro/wp/wp-content/uploads/2022/05/Perceptii-opinii-cunostinte-si-practici-referitoare-la-violenta-bazata-pe-gen-in-contextul-mediului-scolar-si-a-politicilor-nationale-privind-prevenirea-si-combaterea-violentei-violentei-impo.pdf>

Ivan, Claudiu; Rostas, Iulius (2014) Roma Education Fund: *Părăsirea timpurie a școlii – cauze și efecte* <https://romaeducationfund.ro/wp-content/uploads/2015/03/Parasirea-timpurie-a-scolii-cauze-si-efecte-studiu-OE20132.pdf>

Ministerul Educației. Raportul privind starea învățământului preuniversitar din România 2021 – 2022 https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2022/Transparenta/Starea_invatamantului/Raport-Starea-invatamantului-preuniversitar-2021-2022.pdf

Manole, Mihaela (2017) „Combaterea excluziunii de la educația de calitate – priorități din prisma politicilor publice”, <http://www.educatiefaradiscriminare.ro/articole/combaterea-excluziunii-de-laeducatia-de-calitate/>

Nanu, Michaela Iuliana; Stativa, Ecaterina; Vălceanu, Daniela; Oțelea, Marina Ruxandra (2017) pentru UNICEF România „Sarcina la adolescente în România”, <https://www.unicef.org/romania/ro/rapoarte/sarcina-la-adolescente-%C3%AE-rom%C3%A2nia>

Proiect derulat de:

Sandu, Laura (2021) „Culegere de comentarii pentru BAC – analize literare feministe” coordonat de Laura Sandu (2020) <https://literaturasifeminism.wordpress.com/2021/06/01/culegere-de-comentarii-pentru-bac-analize-literare-feminist-e-book/>

Sauer, Birgit (2020) „Authoritarian Right-Wing Populism as Masculinist Identity Politics. The Role of Affects” în *Right-Wing Populism and Gender: European Perspectives and Beyond*. 1st ed., <http://www.jstor.org/stable/j.ctv371cn93>

UNESCO (2019) Behind the numbers: Ending school violence and bullying, www.unesdoc.unesco.org/in/rest/annotationSVC/DownloadWatermarkedAttachment/attach_import_5241c443-30c7-47f1-b85a-f8966927bb6f?_366483eng.pdf&to=71&from=1

UNICEF Moldova (2015) Copiii romi și accesul lor la servicii <https://www.unicef.org/moldova/media/851/file/Evaluarea-participativa-a-barierele-copii-romi.pdf>

Programe și strategii

Programul România Educată <http://www.romaniaeducata.eu/>

Strategia națională privind promovarea egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței domestice pentru perioada 2022—2027 <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2023/01/Monitorul-Oficial-Partea-I-nr.-1239Bis.pdf>

Strategia națională pentru prevenirea și combaterea violenței sexuale „SINERGIE” 2021-2030 și a Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea violenței sexuale „SINERGIE” 2021-2030 http://pcabucuresti.mpublic.ro/violenta_sexuala.htm

Strategia Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022—2027 <http://anr.gov.ro/images/2022/Monitorul-Oficial-Partea-I-nr.-450Bis.pdf>

Cadru legal național și internațional

Declarația ONU de la Beijing și Platforma de acțiune <https://archive.unescwa.org/our-work/beijing-declaration-and-platform-action>

Legea 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2018/10/Legea-202-din-2002.pdf>

Legea 217/ 2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice , <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/44014>

Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023 <https://lege5.ro/Gratuit/geztqmjtq2tm/legea-Invatamantului-preuniversitar-nr-198-2023>

Metodologia de implementare și utilizare a modulului informatic MATE și instrumentele MATE pentru prevenirea abandonului școlar și a părăsirii timpurii a școlii | Ordin 6000/2021 <https://lege5.ro/Gratuit/geydirrhezte/metodologia-de-implementare-si-utilizare-a-modulului-informatic-mate-si-instrumentele-mate-pentru-prevenirea-abandonului-scolar-si-a-parasirii-timpurii-a-scolii-ordin-6000-2021?dp=gq2denjsge4temy>

Ordinul Ministrului Educației nr. 4.343/2020 privind aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor art. 7 alin. (1¹), art. 56¹ și ale pct. 6¹ din anexa la Legea educației naționale nr. 1/2011, privind violența psihologică – bullying https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Legislatie/2020/OMEC_4343_2020_norme%20antibullying.pdf

Ordinul Ministrului Educației Nr. 6072/31 August 2023 privind aprobarea unor măsuri tranzitorii aplicabile la nivelul sistemului național de învățământ preuniversitar și superior <https://monitoruloficial.ro/Monitorul-Oficial--PI--793--2023.html>

Ordinul Ministrului Educației nr. 6.235 / 2023 de aprobare a Procedurii privind managementul cazurilor de violență asupra antepreșcolărilor/preșcolărilor/elevilor și personalului unității de învățământ, precum și al altor situații corelate în mediul școlar și al suspiciunii de violență asupra copiilor în afara mediului școlar <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/274670>

Instituții publice

Administrația prezidențială <https://www.presidency.ro>

ANES www.anes.ro

Camera Deputaților <https://cdep.ro>

Eurostat <https://ec.europa.eu/eurostat>

Institutul Național de Statistică, Baza de date Tempo Online <http://statistici.insse.ro>

Ministerul Educației <https://www.edu.ro>

Oficiul Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului <https://www.ohchr.org/>

Senatul României www.senat.ro

Proiect derulat de:

Organizații neguvernamentale

A.L.E.G. - Asociația pentru Libertate și Egalitate de Gen <https://aleg-romania.eu>
Alianța Părinților <https://aliantaparintilor.ro>
Coaliția pentru Egalitate de Gen www.ongen.ro
FONPC - Federatia ONG pentru copil <http://fonpc.ro>
Girl Up România <https://www.instagram.com/girlup.romania>
Salvați Copiii <https://www.salvaticopiii.ro>
World Vision România <https://worldvision.ro>

Site-uri ale mass media

Active News, <https://www.activenews.ro>
Adevărul www.adevarul.ro
Agerpres <https://www.agerpres.ro>
Basilica <https://basilica.ro>
Cronica Olteniei <https://cronicaolteniei.ro>
Cultura la Dubă <https://culturaladuba.ro>
Curs de Guvernare, <https://cursdeguvernare.ro>
Dela0 <https://beta.dela0.ro>
Digi 24 <https://www.digi24.ro>
EduPedu <https://www.edupedu.ro>
Europa Liberă – România <https://romania.europalibera.org>
G4Media <https://www.g4media.ro>
Hotnews <https://www.hotnews.ro>
Libertatea <https://www.libertatea.ro>
Newsweek <https://newsweek.ro>
Observator News <https://observatornews.ro>
Recorder <https://recorder.ro>
Replica Online <https://www.replicaonline.ro>
Rise Project <https://www.riseproject.ro>
Scena 9 <https://www.scena9.ro>
Știrile Transilvaniei <https://stiriletransilvaniei.ro>
The Guardian <https://www.theguardian.com>
Turnul Sfatului <https://www.turnulsfatului.ro>
Ziare.com <https://ziare.com>

ISBN 978-606-95521-5-5

9 786069 552155